

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petr Stejskal

Donucení v mezinárodním právu na pozadí ukrajinské krize

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Donucení v mezinárodním právu na pozadí ukrajinské krize“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 24. března 2016

.....
Petr Stejskal

Poděkování

Velice rád bych tímto poděkoval JUDr. Martinu Faixovi, Ph.D., MJI. za jeho odborné vedení při psaní této práce. Díky jeho podnětným radám, ochotě a trpělivosti, kterou mi poskytnul při konzultacích, byla tato spolupráce velmi cenná a nesmírně si jí vážím.

Obsah

Obsah	4
Použité zkratky	6
Úvod	7
1. Donucení v mezinárodním právu	10
1.1. Zvláštnosti mezinárodního práva veřejného	10
1.1 Pojem a charakter donucení v mezinárodním právu	11
1.2 Původce a adresát represálií	13
1.2.1 Státy	14
1.2.2 Mezinárodní organizace	16
1.3 K čemu represálie směřují	18
1.4 Klasifikace represálií a retorzí	20
1.5 Pojmové náležitosti donucení	22
1.5.1 Represálie	22
1.5.2 Retorze	27
1.6 Význam a místo institutu donucení v mezinárodním právu	28
2 Sankce proti Ruské federaci v souvislosti s aktivitami na Ukrajině	30
2.1 Fakta	30
2.1.1 Vnitropolitická krize na Ukrajině a následné kroky Ruské federace	30
2.1.2 Reakce mezinárodního společenství	32
2.2 Test legality sankcí uplatněných proti Ruské federaci	33
2.2.1 Mezinárodněprávní delikt	34
2.2.2 Upozornění a možnost smírného řešení	50
2.2.3 Rozsah a přiměřenost	51
2.2.4 Soulad s ius cogens	53
2.3 Výsledek testu legality protiruských sankcí	54
Závěr	55
Seznam použité literatury	57
Monografie a sborníky	57
Články z časopisů	58
Internetové zdroje	59
Právní předpisy a jiné právní dokumenty	66
Rozhodnutí soudů a jiných tribunálů	67
Abstrakt	69

Abstract	70
Klíčová slova; key words.....	71

Použité zkratky

EU	Evropská unie
OSN	Organizace spojených národů
MSD	Mezinárodní soudní dvůr
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
Charta OSN	Charta Spojených národů ze dne 26. června 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb., ve znění předpisů č. 127/1965 Sb. a č. 36/1999 Sb.
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie, ve znění vyhlášeném v Úředním věstníku Evropské unie ze dne 26. října 2012, č. C 326/47

Úvod

Když někdo řekne, že má právo, logicky z toho vyplývá, že toto právo se musí odrážet v něčí povinnosti. Něčí povinnost znamená, že právo někoho má být naplněno, že jeho splnění nezávisí pouze na vůli jiného. Když totiž vůle k dodržení práva chybí, nastoupí donucení. Právě vynutitelnost právních pravidel, v obecné rovině, je odlišujícím znakem práva od pravidel morálky (která by měla být inspiračním zdrojem pro obsah pravidel právních).

I mezinárodní právo je systémem korelujících práv a povinností jeho adresátů, kdy tyto povinnosti mají být dodržovány. Mezinárodní právo je ovšem co do své povahy poměrně specifické, typicky ve srovnání s modely národních právních řádů, což by se mělo odrazit i v podobě jeho donucujících mechanismů. Mezinárodní právo je navíc, bez nadsázky, právní disciplínou s významem světového rozměru, protože podoba jeho pravidel, jakož i faktická situace na mezinárodní scéně, zásadně ovlivňuje podobu a fungování právních řádů jednotlivých států a tím tedy, nadneseně řečeno, i životy jednotlivých obyvatel světa. Právě proto je potřeba se ptát, jak je zajištěno dodržování jeho pravidel.

Tato otázka je pak o to intenzivnější po výskytu nějakého otřesu na mezinárodní scéně. Nyní by se za jeden z takových otřesů dala považovat tzv. ukrajinská krize. Od počátku roku 2014 jsme totiž byli svědky dramatického vývoje na vnitřní politické scéně státu Ukrajina, po níž následovalo obsazení ukrajinského poloostrova Krym vojsky Ruské federace a ztráta kontroly nad východními oblastmi Ukrajiny. Nehledě na to, jaké byly důvody vnitrostátních událostí, jaké bylo jejich skutečné pozadí a jaká byla provázanost s následnou tvrzenou ingerencí Ruské federace, následovaly události s nepochybnými mezinárodněprávními konsekvencemi, kdy mělo dojít k agresi jednoho státu vůči druhému. V souvislosti s jednáním Ruské federace bylo vůči ní ze strany mnoha států a například i Evropské unie jako mezinárodní organizace přikročeno k uvalení sankcí.

Cílem této práce je odpovědět na hlavní otázky - jaké konsekvence má charakter mezinárodního práva na podobu institutu donucení, zejména jakou funkci má donucení v systému mezinárodního práva a jaké požadavky jsou na něj mezinárodním právem kladeny, a dále, zda tyto požadavky byly splněny v případě sankcí uvalených ze strany Evropské unie na Ruskou federaci v souvislosti s jejími činnostmi na Krymu a na východě Ukrajiny od roku 2014. Ve druhé výzkumné otázce tak dojde k subsumpci skutkových událostí na Ukrajině pod optiku pravidel mezinárodního práva, které budou nastíněny v rámci zodpovězené první výzkumné otázky. Těžištěm pro zodpovězení druhé otázky bude zjištění, zda se Ruská federace dopustila mezinárodně-protiprávního jednání, které by jí mohlo být přičitatelné. V rámci tohoto kroku bude proto potřeba alespoň ve stručnosti objasnit i otázku, zda případná protiprávnost jednání

Ruské federace není vyloučena nějakou právně relevantní skutečností. Pokud bude zjištěno, že je ze strany Ruské federace dán mezinárodněprávní delikt, bude moci test legality sankcí pokračovat. Autor této práce si pro obsahovou úspornost, ale také pro jejich významnost, k analýze legality vybral konkrétně sankce uvalené Evropskou unií.

Struktuře výzkumných otázek pak odpovídá i struktura samotné práce, která je pomyslně rozdělena na dvě hlavní kapitoly, z nichž první je převážně teoretická a druhá je pojata jako případová studie. Práce se bude věnovat nejdříve stručné charakteristice mezinárodního práva veřejného, zejména horizontálnosti jeho vztahů, aby další část této kapitoly mohla navázat ústředním tématem a to donucením v mezinárodním právu. V rámci této části se práce bude zabývat pojmem donucení, jeho charakteristikou a stručnou klasifikací a tím nastíní jeho funkci v horizontálních vztazích. V další kapitole se práce bude zabývat už konkrétně ukrajinskou krizí, přesněji řečeno legalitou sankcí uvalených proti Ruské federaci. V této části kapitoly bude nejdříve stručně popsán faktický průběh předmětných událostí a také oficiální reakce mezinárodního společenství, včetně Evropské unie. Další část této kapitoly pak bude moci přistoupit ke zkoumání toho, zda sankce uplatněné ze strany EU vůči Ruské federaci za jí přičítané aktivity na Ukrajině splňují legální požadavky. Jádrem této části bude především podkapitola zabývající se existencí protiprávního aktu, kde bude zkoumána přičitatelnost jednání Ruské federaci, konkrétní porušení a také možné důvody vylučující protiprávnost. V dalších podkapitolách pak bude zkoumáno splnění ostatních předpokladů pro legální výkon donucení formou sankcí.

Jako hypotéza této práce bylo stanoveno tvrzení, že Rusko se svými aktivitami na Ukrajině dopustilo porušení mezinárodního práva a byly splněny všechny další podmínky pro možnost uvalení sankcí ze strany Evropské unie.

Co se týče úrovně zpracování daného tématu, otázka povahy mezinárodního práva veřejného a pojednání o pojmu donucení v rámci tohoto právního systému je v literatuře poměrně dobře zpracovaná. Kapitoly k těmto tématům najdeme v prakticky každé učebnici mezinárodního práva, na druhou stranu existují i autoři, kteří se na tato témata zaměřují podrobně. Lze tak zmínit monografii zabývající se vícero otázkami mezinárodního práva od Antonia Casseseho s názvem *International Law*, nebo starší, nicméně stále dobře použitelnou a specificky zaměřenou monografii Vladislava Davida s názvem *Sankce v mezinárodním právu*. Jako významný pramen mohou posloužit i některá rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora a kodifikační práce Komise OSN pro mezinárodní právo. Stav zpracování tématu ukrajinské krize už je odlišný a to vzhledem k tomu, že k předmětným událostem na Krymu a na východě Ukrajiny začalo postupně docházet teprve v roce 2014. Tato problematika je proto v současnosti

tématem zpracování především odborných článků a statí. Poměrně brzy po okupaci Krymu k této události napsala články např. doc. Bílková. Jako významný zdroj článků zabývajících se ukrajinskou krizí poměrně komplexně pak může posloužit například zahraniční časopis *Military Law and Law of War Review*.

1. Donucení v mezinárodním právu

1.1. Zvláštnosti mezinárodního práva veřejného

Povaha institutu donucení je předurčena povahou samotného systému mezinárodního práva, jehož je donucení součástí.

Mezinárodní právo veřejné¹ je v současné teorii definováno jako systém pravidel chování mezi jeho subjekty, kterými jsou typicky státy.² Hlavním důvodem existence těchto pravidel a tedy posláním mezinárodního práva je v obecné rovině mírová koexistence, spořádané soužití obyvatel Země a vzájemná spolupráce.³ Státy totiž představují mocenská centra, v nichž organizovaně žijí jeho obyvatelé, nad nimiž pouze tento stát autoritativně vynucuje dodržování svých vnitrostátních pravidel,⁴ přičemž ale chování a vzájemné vztahy mezi státy navzájem jsou už předmětem mezinárodního práva. Právě proto, že téměř v každém státě je sdruženo velké množství obyvatel, jsou dle názoru autora této práce vzájemné vztahy a chování těchto aktérů do značné míry určující jak pro podobu světového pořádku, tak pro podobu jednotlivých právních řádů a nepřímo pro způsob života jeho jednotlivých obyvatel.

Státy, kromě vnitřní suverenity nad svým územím a obyvatelstvem, disponují i suverenitou ve vztazích mezi sebou. To znamená, že státy nejsou podrobeny žádné vyšší moci a jsou si (alespoň pojmově) navzájem svrchovaně rovné.⁵ Proto jako jeden z charakteristických znaků mezinárodního práva je potřeba uvést jeho horizontálnost. V systému mezinárodního práva není obecně žádná nad státy nadřazená autorita, vykonávající nad nimi moc (ani žádnou z jejich typických složek, tedy moc zákonodárnou, výkonnou a soudní),⁶ tak jako ve vnitrostátním právu.⁷ Právě proto, že v mezinárodním právu platí svrchovaná rovnost států, jsou to primárně státy, které jsou tvůrci, adresáty a zároveň vykonavateli jeho norem.

---

¹ V této práci pro zjednodušení dále jen jako mezinárodní právo.

² Za subjekty mezinárodního práva jsou za určitých podmínek považovány i mezivládní mezinárodní organizace a výjimečně i jednotlivci a jiné entity. Viz například SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006, s. 1.

³ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část a poměr k jiným právním systémům*. 6. vydání. Brno: Doplněk; Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 15, 31; SEIDL-HOHENVELDERN: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 1.

⁴ VYVER, Johan D. van der. Sovereignty. In SHELTON, Dinah (ed). *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*. New York: Oxford University Press, 2013, s. 384.

⁵ Například DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 133.

⁶ MALANCZUK, Peter. *Modern Introduction to International Law*. 7. vydání. New York: Routledge, 1997, s. 3.

⁷ Autoři jako například Martin Dixon nebo Antonio Cassese ve svých učebnicích při vymezení mezinárodního práva do velké míry používají právě srovnání a kontrasty s vnitrostátním právem, přičemž zmiňují i, víceméně menšinové,

Vzhledem k výše nastíněnému charakteru mezinárodního práva se tedy naskýtá otázka, jaké konsekvence z toho vyplývají pro zajištění dodržování jeho pravidel, tedy jaký charakter a případně jakou funkci má institut donucení v systému současného mezinárodního práva.

1.1 Pojem a charakter donucení v mezinárodním právu

Donucení v právu by se obecně dalo definovat tak, že „zahrnuje legální mechanismy nátlaku na subjekty právního řádu s cílem zajistit, aby respektovaly jeho normy.“⁸ Represálie představující donucení jednoho subjektu mezinárodního práva vyvíjeného na druhý jsou institutem obecného mezinárodního práva.⁹ Jak bylo výše nastíněno, mezinárodní právo jako právní řád je ale specifické svou horizontálností, absencí nadřazené donucovací moci, která by vynucovala dodržování jeho norem. Proto je to na samotných státech (případně mezinárodní organizaci reprezentující společenství států), aby mezi sebou vzájemně vynucovaly dodržování pravidel.¹⁰ Mezinárodní právo tak dává k dispozici institut donucení jako prostředek prosazení práva¹¹ samotným jeho adresátům.

Z hlediska mezinárodního práva je nutné při identifikaci konkrétní formy donucení v první řadě posoudit, zda se v daném případě jedná o mezinárodní represálii (resp. sankci),¹² nebo o retorzi. Podstatou **represálie (nebo sankce)** je totiž to, že donucující stát v reakci na porušení mezinárodněprávního závazku státu porušitele sám nesplní nějaký mezinárodněprávní závazek ve vztahu k tomuto porušiteli.¹³ Pokud jsou ale splněny všechny předpoklady pro tuto formu protipatření, je takový postup donucujícího státu jeho subjektivním právem.¹⁴ Porušení závazku plynoucího z mezinárodního práva donucujícím státem, jindy protiprávní akt, v takovém

---

argumenty některých kritiků o tom, proč se mezinárodní právo nedá pro jeho specifika považovat za právní systém. Jedním ze zmíněných argumentů je právě absence centrální donucovací moci.

⁸ MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 325.

⁹ DAVID, Vladislav. *Sankce v mezinárodním právu*. 1. vydání. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1976, s. 48.

¹⁰ Soudní a donucovací orgány vytvořené státy totiž nepředstavují efektivní funkční systém donucení, jako ve vnitrostátním právu, jejich činnost závisí na vůli států. Viz ONDŘEJ, Jan. Sankční (donucovací) opatření s použitím síly v mezinárodní politice. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 4.

¹¹ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 71.

¹² Pojem represálie bývá terminologicky použit typicky v souvislosti se svépomocným donucováním ze strany jednotlivých států, termín sankce bývá zase používán spíše v souvislosti s kolektivním donucováním, typicky skrze kolektivní opatření Rady bezpečnosti OSN.

¹³ Komise OSN pro mezinárodní právo. *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries* [online]. legal.un.org, 2001 [cit. listopad 2015], s. 128, odst. 1. Dostupné na <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf>.

¹⁴ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 661.

případě není protiprávní (tento závěr ale neplatí v případě porušení *ius cogens* či v případě nepřiměřenosti sankcí, viz níže). Dalo by se tak říct, že legální výkon represálie je okolností vylučující protiprávnost.¹⁵ Vzhledem k tomu, že výkon takového donucení je právem dotčeného státu, je naopak povinností donucovaného státu tento výkon strpět (pokud jsou ale splněny všechny předpoklady pro legální výkon donucení).¹⁶ Pokud by donucovaný stát na represálie sám reagoval jako na porušení mezinárodního práva tím, že by na donucující stát uvalil tzv. kontrarepresálie, byla by tato protipatření dalším jeho mezinárodně protiprávním aktem a za ten by na něj bylo možno uvalit další represálie.¹⁷

Naopak uplatněním **opatření faktické povahy, neboli retorze**, donucující stát neporušuje svůj právní závazek vůči jinému státu proto, že se buď pohybuje v prostoru neregulovaném mezinárodním právem, nebo daným aktem jen využívá nějaké své oprávnění, ať už smluvní nebo obyčejové povahy. Právě proto, že retorze postihuje takový zájem donucovaného státu, který není právně regulován, jde o nátlakové opatření faktické povahy.¹⁸ Retorze se tedy zdají být méně závažné, ale to neznamená, že jsou neúčinné. Takový akt může někdy být dokonce účinnější než represálie.¹⁹ Význam těchto málo přátelských aktů lze spatřovat v tom, že aby donucení bylo co neúčinnější (a to nejen z hlediska výsledku na straně donucovaného státu, ale také „ztrát“ na straně donucujícího státu), dochází často ke kombinaci různých forem donucení (tedy k použití komplexních represálií) nejen co do obsahové stránky (opatření postihující různé sektory), ale také ke kombinaci represálií a retorzí.²⁰

Jako jednou z legálních forem donucení by mohla být chápána i sebeobrana státu, jakožto důvod pro legitimní použití síly.²¹ Lze souhlasit s tím, že je to určitá forma donucení.²² Ale

---

¹⁵ MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 333; Č. Čepelka má odlišný názor, když uvádí, že protipatření nelze pojmově řadit mezi okolnosti vylučující protiprávnost. Viz ČEPELKA, Čestmír. Náhrada škody způsobené chováním státu za okolností vylučujících protiprávnost tohoto chování. In ČEPELKA, JÍLEK, ŠTURMA. *Mezinárodní odpovědnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 36.

¹⁶ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 44 - 45.

¹⁷ SEIDL-HOHENVELDERN: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 334. Hrozí tak riziko jakéhosi kolotoče represálií a kontrarepresálií.

¹⁸ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, s. 349.

¹⁹ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Retorsion* [online]. opil.ouplaw.org, březen 2011 [cit. prosinec 2015], odst. 3 a 4. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e983?rskey=ON4QQ2&result=1&prd=EPIL>>.

²⁰ MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 335.

²¹ Vedle kolektivního použití síly v rámci OSN se tak jedná o další (poslední) případ, kdy mezinárodní právo použití síly nezakazuje. Podrobně k podmínkám sebeobrany viz například: SHAW, N. *International Law*. 6. vydání. New York: Cambridge University Press, 2008, s. 1131.

vzhledem k velmi specifickým podmínkám, za kterých může být uplatněna, a k cíli, ke kterému směřuje, tj. zastavení ozbrojeného útoku (nevede k vynucení reparačních povinností), je sebeobrana jen specifickou formou donucením v širším slova smyslu, nikoliv represálií jako klasickým nástrojem vynucování norem mezinárodního práva.²³ Formou donucení je nepochybně i použití síly mimo rámec sebeobranu, přípustný je tento způsob ale jen jako použití síly v rámci kolektivního donucení pod hlavičkou OSN.

Jak můžeme vidět na charakteru represálií a retorzií (a koneckonců i právu na sebeobranu), donucení v mezinárodním právu představuje nátlak svépomocné povahy, který je vyvíjen na porušitele mezinárodního práva, jehož cílem má být dodržení porušené normy a obnovení předchozího stavu. Podstatou účelu donucení je totiž ta skutečnost, že závazek, který byl původně porušen a jehož splnění je vynucováno, porušením nezanikl a stále trvá.²⁴ Samotný důvod, proč by měl donucovaný stát splnit své povinnosti, je mj. ten, že donucovací opatření ho nějakým způsobem poškozují.²⁵ Je ale potřeba dodat, že retorze, u kterých není podmínkou předchozí protiprávní jednání, mohou být použity také k prosazování „pouhých“ politických, diplomatických či ekonomických zájmů, nikoliv jen k vynucení práva.

Nad rámec toho, z praktického hlediska může mít realizace institutu donucení i svou druhou stránku - může v některých případech poškozovat i samotný stát, který jej realizuje.²⁶ Proto by pak tento měl volit formu a rozsah opatření s přihlédnutím k důležitosti povinností, jejichž splnění vynucuje, ke způsobilosti zvolených prostředků dosáhnout cíle takového donucování, ale také k negativním dopadům na něj samotného.

1.2 Původce a adresát represálií

Vzhledem k tomu, že retorze nemusí pouze reagovat na předchozí protiprávní akt, týká se následující výklad pouze represálií (resp. sankcí mezinárodních organizací) a do určité míry těch retorzií, které v daném případě reagují na protiprávní akt, tedy které jsou použity k vynucení práva.

---

²² Tohoto názoru je např. Malenovský, viz MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 340.

²³ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 62.

²⁴ ČEPELKA, ŠTURMA: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 660 - 661.

²⁵ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 71.

²⁶ MALANCZUK: *Modern Introduction to International Law*, s. 4. Pro případ sankcí Rady bezpečnosti stanoví čl. 50 Charty OSN jakési právo poradit se s Radou bezpečnosti státům, které se musí účastnit kolektivního donucení v rámci čl. 48 a vzniká jim v důsledku toho škoda, nebo státům, kterým jinak takovým kolektivním opatřením vznikne škoda. Viz BÍLKOVÁ, Veronika. Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 15.

1.2.1 Státy

Adresátem donucení je ten subjekt mezinárodního práva (stát nebo mezinárodní organizace), který se dopustil jeho porušení. Klasicky tak může být delikt spáchán „státy a vůči státům,“ (pomineme-li specifickou oblast mezinárodního trestního práva, která není tématem této práce; k mezinárodním organizacím viz níže).²⁷ Opatření pak směřují přímo proti státu nebo proti jeho příslušníkům.²⁸ Donucující státy mají ale povinnost, aby jejich protiopatření nebyla namířena i proti státům, které se na protiprávním jednání nepodílely.²⁹

Kromě stanovení subjektu odpovědného za mezinárodněprávní delikt, který je tak potřeba donutit k nápravě, je důležitá také otázka toho, kdo jej k tomu může donucovat. Obecně platí, že k donucení je oprávněn ten stát, který byl protiprávním jednáním poškozen (zejm. vznikem materiální či nemateriální újmy, viz dále).³⁰ Velmi významnou otázkou při určování toho, kdo je protiprávním jednáním poškozen, je ale také charakter porušené normy. V teorii se totiž rozlišuje porušení „běžných“ pravidel a porušení pravidel s účinky *erga omnes*.³¹

V případě, že stát poruší dvou či vícestrannou smlouvu, obecná pravidla, tedy obecně pravidla vytvořená na ochranu vzájemných vztahů mezi státy, případné následky (a donucení k nápravě) jsou v zásadě jen věcí takto dotčených států – k represáliím je tak oprávněn zásadně poškozený stát. Naopak v případě porušení pravidla, které má účinek *erga omnes* (typicky na ochranu fundamentálních základů mezinárodního práva, například zákaz použití síly), nastávají účinky tohoto porušení vůči celému mezinárodnímu společenství. Proto je pak každý člen mezinárodního společenství oprávněn dovolávat se odpovědnosti vůči státu porušiteli.³² Odpovídá tomu také pojetí čl. 48 Návrhu článků o odpovědnosti států, dle kterého v případech porušení pravidla s účinky *erga omnes* sloužícího k ochraně kolektivních zájmů má právo na

---

²⁷ SEIDL-HOHENVELDERN: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 305.

²⁸ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 73.

²⁹ Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning the Gabčíkovo-Nagymaros Project*, rozhodnutí ze dne 25. září 1997, s. 55, odst. 83. Nicméně s nepřímými účinky vůči třetím státům se do jisté míry počítá, pokud samy o sobě nejsou porušením závazku vůči těmto třetím státům - viz Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 75, odst. 4.

³⁰ CASSESE, Antonio. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 193.

³¹ Je to tak systematicky členěno například ve výše citovaných učebnicích mezinárodního práva V. Davida a kol., A. Casseseho či Č. Čepelky a P. Šturmy.

³² CASSESE: *International Law*, s. 185 – 186; Obdobně Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Sanctions* [online]. opil.oupplaw.org, srpen 2013 [cit. prosinec 2015], odst. 11. Dostupné na <<http://opil.oupplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e984?rsk=9Joj4F&result=1&prd=EPIL>>.

uplatnění protiopatření každý stát.³³ Kromě toho, že se třetí státy mohou odpovědnosti dovolávat, mohou za tím účelem přistoupit k represáliím.³⁴ Je ale potřeba podotknout, že k otázce možnosti použití represálií třetími státy existují i opačné názory.³⁵ Autor této práce se ale přiklání k názoru umožňujícímu použití represálií ze strany třetích států v případě porušení závazků s účinky *erga omnes* a to vzhledem k praxi států a také k efektivitě mezinárodního práva,³⁶ resp. k nutnosti mít nástroj umožňující se odpovědnosti úspěšně dovolat, s čímž souvisí také skutečnost, že centrální donucovací mechanismus v podobě oprávnění Rady bezpečnosti uchýlit se ke kolektivním opatřením má značné limity formální (jen případy ohrožení míru) a faktické (kvůli právu veta se kolektivnímu opatření mohou vyhnout stálí členové Rady bezpečnosti).

Všichni členové mezinárodního společenství jsou tedy oprávněni k určité formě reparační, vzhledem k tomu, že všichni jsou porušením pravidla s účinky *erga omnes* dotčeni na svých zájmech (byť u jednotlivých států v odlišné míře podle toho, do jaké míry byl konkr. stát dotčen, zda mu například vznikla hmotná škoda v souvislosti s použitím síly, či jen újma právní).³⁷ A. Cassese uvádí, že není nutný vznik skutečné újmy, protože státy dovoláváním se odpovědnosti v takovém případě sledují zájmy celého společenství.³⁸ Lze tak shrnout, že při porušení pravidel s účinky *erga omnes* má stát porušitel povinnost reparovat vůči všem členům mezinárodního společenství, protože vedle toho, že například v případě použití síly způsobil újmu konkrétnímu státu, „právně poškodil“ každého člena mezinárodního společenství (ohrožením míru).³⁹

Z výše uvedeného tak lze dovodit, že charakter porušené normy je určující pro to, kdo je jejím porušením poškozen a kdo tak může vynucovat její dodržení.

---

³³ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 126, odst. 6.

³⁴ CASSESE: *International Law*, s. 185 - 186.

³⁵ Například P. Šturma tvrdí, že každý stát může vznášet odpovědnostní nárok za porušení závazku s účinky *erga omnes*, ale že přistoupit k represáliím jiné než přímo poškozené státy nemohou. Viz ŠTURMA, Pavel. Nesnesitelná lehkost sankcí? Zamyšlení nad aktuálním problémem z pohledu mezinárodního práva. In ŠPÁČEK, Metod (ed). *Mezinárodní právo jako strážce světového pořádku: Vynutitelnost' mezinárodního práva v 21. století*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo při SAV, 2014, s. 57 – 58.

³⁶ AKEHURST, Michael. *Reprisals by Third States* [online]. heinonline.org [cit. 28. prosince 2015], s. 14 – 15. Dostupné na <<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/byrint44&div=4&id=&page=>>>.

³⁷ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, s. 343 - 344.

³⁸ CASSESE: *International Law*, s. 201.

³⁹ Cassese používá pojem „legal injury“ – viz CASSESE: *International Law*, s. 201. Obdobně ve výše citované učebnici Čepelky a Šturmy je pro porušení jakékoliv mezinárodní normy dovozeno, že způsobená újma (jakož i zavinění) je součástí každého protiprávního chování. Podrobněji viz úvahy v ČEPELKA, ŠTURMA: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 664 - 668.

1.2.2 Mezinárodní organizace

Předchozí výklad popisuje donucení realizované zejména státy mezi sebou. Alespoň okrajově je ale potřeba objasnit možnosti donucení vůči a ze strany mezinárodních organizací. Tradičně byly totiž za subjekty a zároveň hlavní aktéry mezinárodního práva považovány jen státy, zejména od 19. století ale začal růst význam mezivládních mezinárodních organizací a dnes je nepochybné, že tyto entity jsou významnými aktéry na mezinárodní scéně, kteří mohou být nositeli mezinárodněprávní subjektivity.⁴⁰ Subjektivita mezinárodních organizací je ale jen odvozená a omezená, založená na principu speciality.⁴¹ Se subjektivitou mezinárodní organizace je úzce spojena její schopnost být nositelem práv a povinností.⁴² Je tedy otázka, zda mohou být odpovědní za mezinárodněprotiprávní akty a zda ony samy mohou vynucovat splnění povinností u ostatních subjektů mezinárodního práva.

I přes některé restriktivní přístupy⁴³ by se dalo shrnout, že mezinárodní organizace mohou být nositelkami mezinárodněprávní odpovědnosti vzhledem k tomu, že jsou nadány mezinárodněprávní subjektivitou.⁴⁴ Vyplývá to také z obecného principu mezinárodního práva, že každé porušení vede k povinnosti nápravy,⁴⁵ a ze skutečnosti, že otázka odpovědnosti mezinárodní organizace byla už několikrát předmětem řízení u mezinárodních tribunálů.⁴⁶ Komise OSN pro mezinárodní právo navíc vypracovala v rámci své kodifikační činnosti tzv. Články o odpovědnosti mezinárodních organizací (byť se nejedná formálně o závazný pramen práva). V souladu s tímto pojetím by se pak dala analogicky, s určitými omezeními, použít pravidla pro mezinárodněprávní odpovědnost států i na mezinárodní odpovědnost organizací (zejm. co se týče obsahu odpovědnostních povinností).⁴⁷ Vzhledem k principu speciality je ale

---

⁴⁰ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *International Organisations or Institutions, Responsibility and Liability* [online]. opil.ouplaw.org, květen 2011 [cit. leden 2016], odst. 1 – 7. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e509?rskey=ZGecUO&result=1&prd=EPIL>>.

⁴¹ Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, poradní posudek ze dne 8. července 1996, odst. 25.

⁴² Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 Between the WHO and Egypt*, poradní posudek ze dne 20. prosince 1980, odst. 89 - 90.

⁴³ ČEPELKA, ŠTURMA: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 572 – 573; SEIDL-HOHENVELDERN: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 158.

⁴⁴ SHAW: *International Law*, s. 1297.

⁴⁵ Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti. Případ *Case Concerning the Factory at Chorzów*, rozhodnutí o jurisdikci ze dne 26. července 1927, s. 21.

⁴⁶ Například poradní posudek MSD ve věci *Interpretation of the agreement between the WHO and Egypt*, odst. 37.

⁴⁷ K tomu ale podrobněji viz MÖLDNER, Mirka. Responsibility of International Organisations. Max Planck Yearbook of United Nations Law, 2012, č. 16, s. 301.

určující, k jakým účelům byla organizace založena a jakými právy byla ze strany států nadána. Podle toho je pak potřeba zkoumat, za porušení kterých mezinárodněprávních závazků může být mezinárodní organizace odpovědná, jednání kterých aktérů jí mohou být přičitatelná, za co mohou odpovídat jen členské státy apod. Zde mj. narážíme na další problematickou oblast – vztah odpovědnosti organizace a jejích členů.⁴⁸

S odpovědností souvisí otázka možnosti mezinárodní organizace uvalovat sankce k uplatnění mezinárodní odpovědnosti. Ve vztahu ke svým členům může organizace vynucovat splnění svých vlastních pravidel pomocí nástrojů, které má k dispozici na základě zakladatelského aktu (typicky suspendování hlasovacích a jiných členských práv, svěření sporu soudní instanci či vyloučení z organizace).⁴⁹ Doktrína, stejně jako Komise v Návrhu článků o odpovědnosti mezinárodních organizací, dovozuje, že mezinárodní organizace může vynucovat také ta práva, jejichž je nositelem ve vztahu k nečlenskému státu či mezinárodní organizací a která byla takovým subjektem porušena.⁵⁰ Vzhledem k odvozené subjektivitě mezinárodních organizací ale opět platí omezení – k uplatňování sankcí musí být organizace zmocněna ve svém statutu.⁵¹

Konečně se také naskytá otázka, zda mohou mezinárodní odpovědnost uplatňovat i mezinárodní organizace, které nejsou primárně protiprávním aktem dotčeny. Obdobně jako u států, i zde by se dalo říct, že jsou oprávněny k protipatření v případech porušení pravidla s účinky *erga omnes*. Porušením takového pravidla je totiž dotčeno mezinárodní společenství jako celek, včetně mezinárodních organizací.⁵²

Dalo by se tak uzavřít, že obecně mezinárodní organizace mohou být nositelkami mezinárodněprávní odpovědnosti a mohou samy mezinárodněprávní odpovědnost vynucovat, ovšem jen za určitých podmínek a v závislosti na funkci organizace, resp. na pravomocích, které jí byly uděleny zakládacími státy.⁵³ Tradiční systém mezinárodního práva postavený výlučně na

---

⁴⁸ Na obě tyto otázky nejspíš není jednotná odpověď a musí se zkoumat případ od případu vzhledem k různosti oprávnění, které jednotlivé organizace mají, a vzhledem k charakteru závazků, o které se jedná. Ve věci *Interpretation of the agreement between the WHO and Egypt* např. MSD konstatoval, že mezinárodní organizaci vyplývají povinnosti ze zakládající smlouvy, z jednání, kde je organizace smluvní stranou, ale i z obecných pravidel mezinárodního práva.

⁴⁹ SEIDL-HOHENVELDERN: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 345 - 346.

⁵⁰ CUJO, Eglantine. Invocation of Responsibility by International Organizations. In CRAWFORD, James (ed). *The Law of International Responsibility*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 973. Autor zde dále uvažuje, zda mezinárodní organizace může uplatnit sankce za svého poškozeného člena nebo zda člen mezinárodní organizace může uplatňovat sankce za poškozenou mezinárodní organizací apod., tedy je opět potřeba zkoumat vztah organizace a jejích členů.

⁵¹ Tamtéž, s. 980.

⁵² K podrobnější argumentaci a také polemice s tímto závěrem ale viz tamtéž, s. 976 - 982.

⁵³ Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, poradní posudek ze dne 11. dubna 1949, s. 11.

svrchované rovnosti států je tak modifikován vzrůstajícím významem mezinárodních organizací. Příkladem může být OSN nebo EU, které představují světově významné organizace s rozličnými funkcemi, které k prosazení některých svých cílů mohou použít a používají sankční režimy. Donucovací mechanismus OSN je navíc jedinečný tím, že tato organizace sdružuje většinu států světa a k ochraně míru Charta OSN umožňuje použít sílu. Co se týče EU, základními smlouvami jí byla udělena pravomoc uvalovat sankce na třetí státy i na nestátní útvary a jednotlivce (čl. 75 a 215 SFEU). Sankce vůči státům a jednotlivcům podle čl. 215 SFEU jsou přijímány Radou EU v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.⁵⁴ Zbrojní embarga a cestovní omezení provádí přímo na základě takového rozhodnutí členské státy. Ekonomická opatření jako embarga či zmrazení bankovních účtů jsou provedena legislativními akty EU, která jsou pak závazná pro jednotlivce a společnosti v EU.⁵⁵ EU k uvalování sankcí přistupuje poměrně často.⁵⁶ Za zmínku stojí také skutečnost, že EU má nástroje k použití donucení i vůči svým členům, byť poměrně specifické (nástrojem je finanční pokuta a slouží k dodržování práva EU).⁵⁷

Nicméně otázka odpovědnosti a zejména možnosti donucování na straně mezinárodních organizací je celkem složitá a mohla by být předmětem další práce.

1.3 K čemu represálie směřují

Na otázku, kdo uplatňuje represálie proti komu, navazuje otázka, k čemu takové donucení směřuje. Oproti retorziím, u kterých není nutné, aby reagovaly na protiprávní stav, a jejichž užití je tak v zásadě ve volné dispozici států či mezinárodních organizací, je u represálií poměrně omezený prostor pro jejich použití.

Povinnost státu porušitele strpět výkon represálie primárně souvisí s jeho povinností nést právní následky za porušení mezinárodního práva.⁵⁸ Po porušení normy mezinárodního práva za splnění podmínky přičitatelnosti a absence okolností vylučujících protiprávnost (viz níže) totiž

---

⁵⁴ Podrobněji viz SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 168 an.

⁵⁵ Rada Evropské unie – Tisková kancelář. *EU restrictive measures* [online]. consilium.europa.eu, 29. dubna 2014 [cit. 14. ledna 2016]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/135804.pdf>.

⁵⁶ Viz aktuální přehled – Evropská komise. *European Union - Restrictive measures (sanctions) in force* [online]. eeas.europa.eu. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf>.

⁵⁷ Tento vnitrounitní systém požívá poměrně velké efektivity pravděpodobně díky zakotvení podrobných pravidel a existenci soudního orgánu nadanému většími pravomocemi než běžné ostatní orgány v systému mezinárodního práva.

⁵⁸ Tato práce pomíjí možné mimoprávní zájmy (mocensko-politické, ekonomické a další), které jsou významným elementem na mezinárodní scéně a pro které může být k donucování přistupováno ať už formou retorzií, jejichž režim je volnější, nebo formou sankcí, kde půjde o donucování legální či nelegální podle toho, zda budou naplněny jeho předpoklady. K některým cílům sankcí viz například DRULÁKOVÁ, Radka, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana, ZEMANOVÁ, Stěpánka. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, 2003, roč. 44, č. 1, s. 68.

státu vznikne automaticky i tzv. odpovědnostní povinnost, tedy jakýsi akcesorický právní vztah mezi státem porušitelem a poškozeným státem (nebo mezinárodní organizací), který tu před porušením primární normy nebyl. Stát je tak najednou vázán (a případně k tomu donucován) jak splněním primární normy, kterou porušil (povinnost jejího splnění tedy v současném pojetí nezaniká, ale stále trvá),⁵⁹ tak i nově vzniklými a k primárnímu závazku přidruženými odpovědnostními (sekundárními) pravidly.⁶⁰ Obsahem těchto sekundárních pravidel je povinnost zastavit protiprávní jednání (pokud ještě trvá, typicky v případech durativních protiprávních aktů),⁶¹ kterým došlo k porušení primární normy, a napravit jeho následky (ať už formou restituce, kompenzace či satisfakce).⁶² Povinnost k ukončení protiprávního jednání směřuje do budoucna, k tomu, aby stát porušitel opět respektoval porušenou primární normu, povinnost k reparaci pak vede k nápravě následků, které takovým jednáním vznikly poškozeným subjektům.⁶³

Samotná povinnost státu porušitele strpět případné represálie, které slouží k vynucení primární a sekundární povinnosti, je pak další kategorií, která není součástí odpovědnostní povinnosti, nýbrž může nastoupit k jejich vynucení. Odpovědnostní povinnosti jsou totiž dány porušením mezinárodního práva automaticky, bez ohledu na to, zda pak bude použito donucení.⁶⁴ Jinými slovy, jakmile dojde k mezinárodně protiprávnímu aktu, přičitatelnému konkrétnímu státu, automaticky tomuto státu vzniknou odpovědnostní povinnosti. Také by se proto dalo říct, že akcesoricky vzniklé odpovědnostní povinnosti představují nepřímé donucení. Pokud nedojde k jejich splnění, pak poškozený stát může, nebo nemusí uvalit na porušitele represálie, aby ho donutil primární a odpovědnostní povinnosti splnit. Případné přistoupení k protiopatřením pak už znamená použití donucení přímého.⁶⁵

---

⁵⁹ V tradičním pojetí primární závazek zaniknul – viz ČEPELKA: *Nábrada škody způsobené chováním státu za okolností vylučujících protiprávnost...*, s. 26.

⁶⁰ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, s. 339 – 340.

⁶¹ Generální tajemník OSN. Arbitráž ve věci *Case concerning the difference between New Zealand and France concerning the interpretation or application of two agreements, concluded on 9 July 1986 between the two States and which related to the problems arising from the Rainbow Warrior Affair*, rozhodnutí ze dne 30. dubna 1990, odst. 114.

⁶² Podrobněji k formám reparace viz ČEPELKA, ŠTURMA: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 635 an.

⁶³ Tamtéž, s. 634; Návrh článků o odpovědnosti států v čl. 30 počítá ještě s ujištěním a zárukami neopakování.

⁶⁴ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 33.

⁶⁵ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, s. 237.

Ve výsledku tak stát porušitel může být zatížen třemi druhy povinností – splnit primární normu, splnit sekundární normu a snášet oprávněný výkon donucení ve formě represálií, dokud primární a sekundární normy nenaplní.

1.4 Klasifikace represálií a retorzí

Represálie (resp. sankce pro kolektivní donucování) je možno dělit podle několika různých kritérií. Například podle závazku, který je donucujícím státem represálií porušen, lze takové donucení dělit na reciproční (donucující stát poruší stejný nebo související závazek) a nerekiproční (porušení jiné povinnosti).⁶⁶ Rozsahově lze také protiopatření členit na komplexní (obsahově je postiženo více sektorů) a na omezené, resp. jednoduché (postižen je jeden sektor, komodita). Významné je také členění na opatření necílené (zasahují stát a jeho hospodářství jako celek) a na cílené (tzv. chytré sankce, zasahující vybrané osoby či pouze vybrané komodity daného státu).⁶⁷ Tzv. chytré sankce mají předejít negativním vlivům z oslabení hospodářství na obyvatelstvo donucovaného státu a na druhé straně účinně působit na chování jeho vládnoucích představitelů.⁶⁸

Donucení obecně lze také rozlišovat na individuální, kdy splnění porušených povinností vynucuje jednotlivě poškozený stát, a na kolektivní, které smívá svépomocný prvek donucení, včetně případné nerovnosti mezi poškozeným a porušitelem a zvyšuje tak jeho efektivitu. Tohle kolektivní donucení může být jaksi prosté, mimo rámec mezinárodní organizace (skupina států donucuje), nebo kvalifikované skrze mezinárodní organizaci.⁶⁹ Významný je mechanismus kolektivního donucení v rámci OSN podle Kapitoly VII. Charty OSN. V rámci něj je možno dokonce přistoupit k použití síly. Podstatné ale je, že kolektivní opatření podle této kapitoly lze v souladu s čl. 39 Charty uplatnit jen v případě, že dojde k ohrožení míru, porušení míru nebo

---

⁶⁶ ČEPELKA, ŠTURMA: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 660.

⁶⁷ BÍLKOVÁ: *Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva*, s. 13; Podrobněji k tzv. chytrým sankcím viz například studii WALLENSTEEN, Peter, GRUSELL, Helena. Targeting the Right Targets? The UN Use of Individual Sanctions [online]. pcr.uu.se, 2012 [cit. srpen 2015]. Dostupné na <http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/66/66896_105-gg182-wallensteen.pdf>.

⁶⁸ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka: *Sanctions*, odst. 34.

⁶⁹ MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 239.

útočenému činu (agresi).⁷⁰ Ne každé porušení mezinárodního práva ale představuje ohrožení nebo porušení míru.⁷¹

Eventuálně můžeme sankce dělit také z hlediska Charty OSN na sankce povinné, nařízené ze strany Rady bezpečnosti podle čl. 41 a 42, a na nepovinné, které jsou jen doporučené v režimu čl. 39. V návaznosti na to lze donucení také dělit na sankce bez použití síly, nebo s použitím síly.⁷² Sankce s použitím síly jsou ale v současnosti nedovolené, v úvahu přichází jen jako kolektivní donucení ze strany OSN v případě ohrožení míru.⁷³

Výraznou skupinu z hlediska obsahu představují tzv. ekonomické sankce. Ty mohou postihovat jednak sféru obchodu se zbožím a službami (embargo a bojkot), jednak finanční toky (zmrazení aktiv donucovaného státu a aktiv jeho státních příslušníků v donucující zemi, kontrola kapitálových a finančních toků, pozastavení podpory, vyvlastnění majetku donucovaného státu apod.).⁷⁴ Embargo obecně představuje zákaz vývozu konkrétních surovin nebo zboží do donucovaného státu. Bojkot pak představuje zákaz dovozu surovin nebo zboží z donucovaného státu. V obou případech ale jde o to, že donucující stát embargem nebo bojkotem poruší svůj typicky smluvní závazek vůči donucovanému státu.⁷⁵ Protiprávnost takového jednání donucujícího státu ale není dána, když legálně vykonává právo na donucení.

Jako další významnou skupinu lze rozlišit tzv. zbrojní embargo, cílená na materiál nebo výrobky vojensky využitelné (obsahově se tak vlastně jedná o druh ekonomických represálií).⁷⁶

Dále lze podle obsahu rozlišovat například opatření v oblasti dopravy (letové zákazy, zákazy tranzitu apod.), v oblasti komunikací, v oblasti kulturní či v oblasti vědecko-průmyslové spolupráce (např. omezení účasti na výzkumech, zákaz poskytování průmyslových práv).⁷⁷

---

⁷⁰ Podrobněji ke kolektivnímu donucení v rámci OSN viz například Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Collective Security* [online]. opil.ouplaw.org, červenec 2013 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e270?rskkey=AlkN5A&result=1&prd=EPIL>>.

⁷¹ CASSESE: *International Law*, s. 234.

⁷² FLOREA, Dumitrita, CHIRTOACA, Natalia. Sanctions in the International Public Law. *The USV Annals of Economic and Public Administration*, 2013, roč. 13, č. 1, s. 269.

⁷³ Podrobněji k otázce ozbrojených represálií viz BÍLKOVÁ, Veronika. Ozbrojené represálie v současném mezinárodním právu. In ŠTURMA, Pavel (ed). *Právní následky mezinárodně protiprávního chování : pocta Čestmíru Čepelkovi ke 80. narozeninám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 145 – 173.

⁷⁴ Podrobněji k ekonomickým sankcím viz DRULÁKOVÁ, Radka, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana, ZEMANOVÁ, Štěpánka: *Ekonomické sankce...*, s. 69.

⁷⁵ MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 335. Kdyby žádná povinnost uvalením embarga nebo bojkotu nebyla porušena, tak by šlo pouze o formu donucení v rovině faktické, tedy retorzi.

⁷⁶ Podrobněji k problematice zbrojních embarg viz např. TESÁŘ, Filip. Zbrojní embargo: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 11 an.

Významná jsou také opatření v rovině diplomatické (přerušování diplomatických styků, prohlášení cizího diplomata za *persona non grata*, zrušení státní návštěvy apod.), ale vzhledem k tomu, že kroky takového charakteru jsou většinou právem daného státu, nejedná se o porušení mezinárodního závazku a jedná se tak tedy o donucení v rovině faktické, tedy o **retorzi**. Vedle výše uvedených diplomatických a obchodních nástrojů (v situacích absence smluvních závazků) u retorzi připadá v úvahu například také využití smluvních nástrojů – vypovězení smlouvy v souladu se smluvním právem mezinárodním či se smluvními podmínkami ve smlouvě obsaženými, nebo například vůbec neuzavření vyjednávané smlouvy, nebo také typicky zavedení vízové povinnosti ve vztahu k občanům donucovaného státu.⁷⁸ Všechny podobné akty, kterými se neporušuje materiálně závazek státu vůči státu porušiteli, tak budou typicky naplňovat znaky retorzi.

1.5 Pojmové náležitosti donucení

I když mezinárodní právo výkon donucení svěřuje primárně státům, vyplývají z něj i některé požadavky, které musí být při uplatňování donucení splněny. U represálií a retorzi pak lze sledovat odlišné požadavky na jejich legalitu, vzhledem k jejich výše nastíněnému rozdílnému charakteru a možnostem uplatnění.

1.5.1 Represálie

Pokud hovoříme o donucení ve formě represálií, můžeme obecně dovést následující hlavní podmínky, které musí být splněny, aby represálie byla v souladu s mezinárodním právem a byla tak skutečně výkonem práva, nikoliv protiprávním aktem. Následující výklad se týká především donucení realizovaného ze strany států. Nicméně tato pravidla jsou v zásadě přiměřeně použitelná i pro uvalování sankcí ze strany mezinárodních organizací.⁷⁹

1.5.1.1 Mezinárodněprávní delikt

Z výše uvedeného pojednání o účelu donucení vyplývá, že pojmovým předpokladem uplatnění tohoto institutu donucení je předchozí protiprávní chování adresáta takového donucení. Jde tedy o porušení závazku vyplývajícího z mezinárodního práva, ať už smluvní nebo

---

⁷⁷ DRULÁKOVÁ, Radka, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana, ZEMANOVÁ, Štěpánka: *Ekonomické sankce...*, s. 69. Oblast průmyslové spolupráce může být bolavým místem i pro světové mocnosti, zejm. ve společných zbrojních výzkumech či oblastech těžby a distribuce strategických surovin. Viz například zhoršení vztahů mezi Tureckem a Ruskem po sestřelení ruského bombardéru operujícího u turecko-syrských hranic proti tzv. Islámskému státu v listopadu roku 2015, kdy z ruské strany šly slyšet hrozby například o zastavení projektu ropovodu Turkish Stream – OROSCHAKOFF, Kalina. *Russia-Turkey energy relationship at risk* [online]. politico.eu, 24. listopadu 2015 [cit. 29. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.politico.eu/article/downed-warplane-threatens-russia-turkey-energy-relationship>>.

⁷⁸ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, s. 350.

⁷⁹ MÖLDNER: *Responsibility of International Organisations*, s. 301.

obyčejové povahy. Forma porušení může spočívat jak v jednání, tak v opomenutí. Protiprávní akt může mít povahu jednorázovou, nebo trvající.⁸⁰

Takové jednání tomuto státu musí být přičitatelné (subjektivní prvek). Protože stát je pouhou abstraktní entitou, za kterou fakticky jednají lidé, závisí odpovědnost státu za případné protiprávní jednání na charakteru vztahu tohoto jednotlivce a jeho konání k danému státu.⁸¹

Konečně je také nutné, aby protiprávnost nebyla v konkrétní situaci negována nějakou z okolností vylučujících protiprávnost. Takovými situacemi mohou být souhlas ze strany poškozeného státu s jinak protiprávním jednáním, vyšší moc či krajní nouze na straně státu-porušitele, jakož i výkon práva na sebeobranu. Mezi okolnostmi vylučující protiprávnost je ale řazen i vlastní výkon protiopatření v reakci na předchozí protiprávní chování.⁸² Pokud tak stát A poruší svůj závazek vůči státu B, protože reaguje (donucuje) na předchozí porušení ze strany státu B, nemůže stát B v reakci na toto porušení ze strany státu A uplatnit represálie, protože stát A nekoná protiprávně.

Za těchto předpokladů tak automaticky vznikne odpovědnostní právní poměr mezi porušitelem a dotčeným státem nebo celým mezinárodním společenstvím, o kterém bylo hovořeno výše. Pokud poškozený stát využije svého práva a uplatní institut represálií, je tento konkrétní odpovědnostní právní poměr vlastně věcným limitem takového donucení.⁸³

1.5.1.2 Upozornění a možnost smírného řešení

Při zkoumání náležitostí donucení v mezinárodním právu se vzhledem k jejich závažnosti a dopadům na porušitele naskytá otázka, zda dnešní mezinárodní právo vyžaduje, aby uvalení represálií, resp. sankcí, předcházela výzva k dobrovolnému splnění porušeného závazku a z toho vzniknuvších sekundárních povinností. Už v arbitrážním nálezu *Naulilaa* z roku 1928 bylo vysloveno, že před uplatněním protiopatření musí poškozený stát nejprve vyzvat porušitele k dobrovolné nápravě újmy a tento jej musí buď odmítnout, nebo na tuto výzvu nereagovat.⁸⁴

Dnes by se tato povinnost dala dovodit také z čl. 2 odst. 3 Charty, čl. 33 Charty OSN a případně i z Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce

---

⁸⁰ CASSESE: *International Law*, s. 192.

⁸¹ SHAW: *International Law*, s. 786.

⁸² Podrobněji viz tamtéž, s. 793 an.

⁸³ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 71.

⁸⁴ BÍLKOVÁ: *Ozbrojené represálie v současném mezinárodním právu*, byt' šlo ale o případ použití ozbrojených represálií, v tehdejším mezinárodním právu obecně dovolenému způsobu.

mezi státy,⁸⁵ dle které státy mají povinnost řešit své spory pokojnou cestou, přičemž je na jejich vůli, které konkrétní prostředky řešení sporu zvolí. Návrh článků o odpovědnosti států ve svém čl. 52 potom, s komentářovým odkazem na arbitrážní rozhodnutí ve věci *Air Service Agreement* nebo rozhodnutí MSD ve věci *Gabčíkovo-Nagymaros*, dokonce explicitně uvádí nutnost výzvy k dobrovolnému splnění, upozornění na možná protiopatření a nabídky vyjednávání.⁸⁶ Čl. 52 v odstavci 2 potom zakotvuje výjimku z povinnosti předchozí výzvy a to případ, kdy bezodkladná protiopatření jsou nutná k zachování práv donucujícího státu – zde myšleno jak práv vymáhaných donucením, tak samotného práva na donucení (například okamžitým zmrazením bankovních účtů u bank v poškozeném státě dříve, než donucovaný stát stihne tyto účty vyprázdnit).⁸⁷

Nad rámec toho ještě někteří autoři říkají, že represálie nemohou být uplatněny, pokud má stát právní možnost předložit věc k posouzení mezinárodnímu orgánu nebo pokud donucující stát nepoužije k nápravě nejdříve prostředky, které mu umožňuje mezinárodní smlouva nebo obyčej.⁸⁸

Z těchto důvodů by se tak dal dovodit jakýsi subsidiární charakter represálií, byť neplatí absolutně. Odpovídá to také současnému pojetí represálií, které by podle některých autorů neměly mít punitivní charakter,⁸⁹ ale měly by skutečně sloužit ke splnění porušených povinností. Pokud je možnost, že stát na výzvu přikročí k nápravě dobrovolně, nebo pokud se podvolí jurisdikci mezinárodního orgánu a bude plnit jeho rozhodnutí, není důvod k represii.

1.5.1.3 Rozsah a přiměřenost

Účelem uvalení represálií má být donucení státu-porušitele k tomu, aby zanechal protiprávního jednání a napravil jeho následky. Z toho pak plynou požadavky na jejich časovou souvislost s protiprávním chováním, na které reagují, a na jejich přiměřenost.

Od represálií musí být ustoupeno, jakmile dojde k naplnění jejich účelu.⁹⁰ To je logické, protože jinak by ve většině případů pro donucovaný stát nemělo smysl porušené povinnosti splnit, když by po tomto splnění represálie neustaly. Musí nicméně dojít ke splnění jak sekundárních odpovědnostních povinností státu porušitele, tak i ke splnění původně porušené

⁸⁵ Valné shromáždění OSN. Rezoluce č. A/RES/25/2625 ze dne 24 října 1970.

⁸⁶ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 107.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ MALENOVSKÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 334 - 335.

⁸⁹ CASSESE: *International Law*, s. 238.

⁹⁰ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, čl. 53.

primární normy. Dokud nebudou oba tyto požadavky naplněny (resp. nebude projevena vůle k jejich splnění), oprávnění k výkonu donucení ze strany poškozeného státu stále trvá.⁹¹ Dalo by se tak říct, že tento časový limit je odvislý od obsahu věcného limitu, tedy od odpovědnostního vztahu.

Kromě toho i zvolená forma a intenzita donucení musí odpovídat protiprávnímu jednání, na které reaguje. Není nutné, aby poškozený stát reagoval porušením stejného pravidla. V návaznosti na případ *Naulilaa* se dá konkrétně říct, že uplatněné donucení nesmí být hrubě nepřiměřené co do závažnosti a rozsahu.⁹² Jako měřítko pro hodnocení přiměřenosti se ale kromě následků vyvolaných porušením normy mezinárodního práva musí vzít v úvahu i samotný charakter a význam porušených práv,⁹³ k otázce proporcionality tak nemá být přistupováno pouze kvalitativně.⁹⁴

Nutnost dodržení požadavku přiměřenosti je velmi aktuální i v případě kolektivního donucování, typicky prostřednictvím mezinárodních organizací.⁹⁵ Přímo nedotčené subjekty by při donucování měly brát v úvahu jednak to, zda a v jaké míře k protiopatření přistoupil primárně poškozený subjekt či další dotčené subjekty, a skutečnost, že při kolektivním donucování se násobí újma způsobovaná donucovanému státu.

Nutnost přiměřenosti represálií vyplývá z jejich účelu (donutit stát ke splnění svých primárních a sekundárních závazků). Na druhou stranu ale vyplývá i ze skutečnosti, že takové donucení je jakýmsi prozatímním opatřením. Protože represálie mají (alespoň teoreticky) vést k obnovení předchozího stavu *ipso iure*, měla by donucujícím státem být v rámci možností zvolena taková forma a intenzita, která je na jednu stranu způsobilá k donucení,⁹⁶ ale na druhou stranu umožní právní stav obnovit (tedy že bude možné v případě splnění primární a odpovědnostní povinnosti zvrátit účinky represálií).⁹⁷

Dodržování tohoto kritéria je podstatné, protože případný exces co do časové souvislosti a přiměřenosti povede k tomu, že samo uplatňované donucení se stane protiprávním jednáním. To může vést k nežádoucí situaci, že v reakci na toto protiprávní jednání původní porušitel

---

⁹¹ DAVID: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, s. 351.

⁹² CASSESE: *International Law*, s. 238.

⁹³ Mezinárodní soudní dvůr: *Gabčíkovo-Nagymaros Project*, odst. 85.

⁹⁴ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 135, odst. 6.

⁹⁵ CUJO: *Invocation of Responsibility by International Organizations*, s. 974 – 975.

⁹⁶ CASSESE: *International Law*, s. 239.

⁹⁷ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 130, odst. 3.

využije svého práva a uplatní represálie vůči původně poškozenému státu, který se dopustil excesivních represálií (opět ale za splnění předpokladů pro uplatnění donucení). Hovoříme pak opět o kontrarepresáliích.⁹⁸

K otázce přiměřenosti stojí za zmínku také skutečnost, že represálie musí respektovat základní lidská práva (tato otázka se tedy často bude překrývat i s požadavkem souladu s *ius cogens*).⁹⁹ A. Cassese dovozuje, že „zájmy a potřeba lidských bytostí nemohou být obětovány v reakci na nesprávnosti ze strany států“ (volně přeloženo).¹⁰⁰ Typicky ekonomické represálie vyvíjené na donucovaný stát mohou výrazně zasáhnout životní úroveň jeho obyvatel.¹⁰¹ Tento prvek musí státy uvalující taková opatření brát v úvahu a v rámci možností se snažit tomuto jevu zabránit,¹⁰² a to i ve vztahu k obyvatelstvu třetích, represáliemi neadresovaných států, na jejichž obyvatelstvo mohou mít dopady také.¹⁰³

1.5.1.4 Soulad s *ius cogens*

V neposlední řadě je nutné, aby uplatněná protiopatření byla v souladu s kogentními normami mezinárodního práva.¹⁰⁴ Stát uplatňující donucení proti státu-porušiteli nemůže sáhnout k takovým prostředkům, které by byly v rozporu s kogentními zákazy obecného mezinárodního práva, a to dokonce ani v případě, kdy sám pouze reaguje na porušení kogentních norem ze strany státu-porušitele. Jednotlivý stát tedy může pro vynucení povinností vůči jinému státu zasáhnout jen do sféry dispozitivních nebo smluvně založených pravidel.¹⁰⁵ Není tak tedy například možné, aby reakcí na porušení kogentního zákazu genocidia bylo protiopatření

---

⁹⁸ Podobně také DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 73. Ovšem specifikem kritéria přiměřenosti je to, že jeho posouzení do určité míry závisí na subjektivním hodnocení, proto se stát-porušitel a stát uplatňující sankce nemusí shodovat v tom, co je ještě přiměřeným opatřením a co ne.

⁹⁹ Rada bezpečnosti OSN. Rezoluce č. S/RES/1265 (1999) ze dne 17. září 1999.

¹⁰⁰ CASSESE: *International Law*, s. 236.

¹⁰¹ Sankce OSN proti Iráku na počátku 90. let lze uvést jako extrémní příklad (a zároveň určitý faktický limit represálií), kdy způsob donucení se ukázal nejen nezpůsobitelný k dosažení svého cíle (svržení diktátorské vlády), ale ve výsledku také nepřiměřený, s velmi negativním dopadem na civilní obyvatelstvo (vážná humanitární krize) a s nenávratnými účinky na státní infrastrukturu a bezpečnostní situaci (které dle autora této práce velmi pravděpodobně alespoň v malé míře souvisí s nestabilní a vyhrocenou situací v tomto regionu, kterou sledujeme dnes). Viz BUREŠ, Jaroslav. Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 9 - 10.

¹⁰² Podrobněji viz CASSESE: *International Law*, s. 243.

¹⁰³ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 75 - 76, odst. 5.

¹⁰⁴ Kogentními normami jsou například zákaz agrese, zákaz otroctví, zákaz genocidy, zločiny proti lidskosti a zákaz mučení, zákaz odporování právu na sebeurčení. Viz ČEPELKA: *Nábrada škody způsobené chováním státu za okolností vylučujících protiprávnost...*, s. 28.

¹⁰⁵ ČEPELKA, ŠTURMA: *Mezinárodní právo veřejné*, s. 664.

spočívající ve spáchání jiného genocidia.¹⁰⁶ V opačném případě by terčem donucení mohl být sám původně poškozený stát, a to ze strany celého mezinárodního společenství vzhledem k porušení normy s účinky *erga omnes*.

Jedním z nejvýznamnějších kogentních pravidel mezinárodního práva je zákaz použití síly nebo hrozby silou. Tohle pravidlo je fundamentálním základem mezinárodního práva v dnešní podobě a pramení jednak z obyčejového práva,¹⁰⁷ jednak z čl. 2 odstavce 4 Charty OSN, mimo to je tento princip potvrzen v Deklaraci zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy. Státy nesmí vynucovat splnění mezinárodněprávních závazků tím, že vůči státu porušiteli použijí ozbrojenou sílu nebo pohrozí jejím použitím. Nicméně mezinárodní právo připouští v případě tohoto kogentního zákazu výjimky, kterými jsou jen výše zmíněné uplatnění práva na sebeobranu a realizace ozbrojeného kolektivního donucení na základě čl. 42 Charty OSN (zde ovšem jen v případě ohrožení míru) jako specifické formy donucení v širším slova smyslu.¹⁰⁸

1.5.2 Retorze

Vzhledem k tomu, že pojmovým znakem retorze je skutečnost, že oproti represáliím se jejím uplatněním nezasahuje do právní sféry jejího adresáta, a že retorze nemusí být použita jen v reakci na předchozí protiprávní akt, jsou podmínky dané mezinárodním právem pro legálnost retorze ve srovnání s podmínkami represálií značně volnější. Na retorze tak není obecně kladen požadavek dočasnosti ani přiměřenosti.¹⁰⁹

Nicméně i použití retorzí má své limity. Prvním z nich by mohl být zákaz intervence do vnitřních záležitostí států (kdy např. cílem ekonomické retorze omezující dodávky strategických komodit může být ohrožení suverenity a nezávislosti státu) nebo zákaz zneužití práva (pro případy ostatních cílů).¹¹⁰ Další limity retorzí mohou představovat případy explicitních nebo implicitních omezujících zákazů (např. dohody o řešení sporů), oblasti tzv. *self-contained regimes* (kde mohou svépomocné instituty být omezeny) nebo obecně povinnost vyvarovat se zhoršování

---

¹⁰⁶ ČEPELKA: *Nábrada škody způsobené chováním státu za okolností vylučujících protiprávnost...*, s. 29.

¹⁰⁷ Například viz Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua*, rozhodnutí ze dne 27. června 1986, odst. 34.

¹⁰⁸ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Coercion* [online]. opil.ouplaw.org, prosinec 2006 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1749?rskey=yWHtB&result=1&prd=EPII>>; Tento závěr o výjimkách dovozuje také V. Bílková v BÍLKOVÁ, Veronika. *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea* [online]. papers.ssrn.com, 2014 [cit. 20. prosince 2015], s. 29. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2601998>.

¹⁰⁹ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka: *Retorsion*, odst. 2, 5, 8, 14.

¹¹⁰ Tamtéž, odst. 24 a 25.

konfliktů a řešit spory smírnou cestou (v tom smyslu, že ve výjimečných případech nebezpečného napětí mezi státy může opatření faktické povahy přispět k ohrožení míru a porušit tak Chartu OSN).¹¹¹

1.6 Význam a místo institutu donucení v mezinárodním právu

Význam institutu donucení v mezinárodním právu, které je postaveno na principu horizontálnosti ve vztazích mezi jeho subjekty, je nesmírný. Mezinárodní právo, vzhledem k významu zájmů, které jeho normy chrání, musí mít nějaké mechanismy, aby bylo alespoň do určité míry fungujícím právním systémem a ne jen souborem volných pravidel. Protože v něm není žádný obecný a univerzální centrální donucovací mechanismus, je vynucení jeho pravidel převážně v rukou států, tedy jeho adresátů (ale v poslední době také stále více i v rukou mezinárodních organizací). Proto také v případě splnění všech předpokladů je výkon represálií, resp. sankcí, výkonem práva subjektu, který donucuje.

Velmi typickým znakem donucení v mezinárodním právu ve formě represálií, resp. sankcí, je skutečnost, že oprávněné subjekty donucují tím způsobem, že ve vztahu k donucovanému poruší svůj mezinárodněprávní závazek. Něco takového ve vnitrostátním právu demokratických států k vidění nebývá, výkon veřejné moci je postaven na potřebě zákonného zmocnění ke konkrétním krokům veřejné moci (alespoň v tom ideálním případě).¹¹² To je ovšem ale zase důsledkem toho, že ve vnitrostátním právu si ve veřejnoprávních vztazích subjekty rovny nejsou. Státní moc se sice odvozuje od lidu,¹¹³ ale její výkon je pak svrchovaný, státní orgány jsou při výkonu veřejné moci jednotlivcům nadřazený. Vynucování norem mezinárodního práva je tak v důsledku horizontálnosti jeho vztahů postaveno na svépomocném charakteru (který je ovšem smíván v případě donucení skrze mezinárodní organizace). V mezinárodním právu se zatím nevyvinula univerzální jurisdikce mezinárodních soudních těles, a i když v konkrétním případě může být dána, je vykonatelnost jejich případných rozhodnutí opět v rukou států.

Pokud státy k represálii přistoupit nechtějí, nebo je to pro ně výhodnější, mohou se uchýlit pouze k opatřením v rovině faktické. Proto je potřeba rozlišovat obsah donucení v konkrétních případech, protože pokud jde v daném případě o represálii či sankci, je na ni kladeno množství požadavků, aby byla legální. Další zvláštností donucení v mezinárodním právu

---

¹¹¹ Tamtéž, odst. 15 an.

¹¹² Pro český právní řád např. čl. 2 odst. 3 Ústavy, pravidlo je pak odraženo v konkrétních zákonných předpisech při vymezení pravomocí státních orgánů.

¹¹³ Pro český právní řád např. čl. 2 odst. 1 Ústavy. Obecně pak viz například HOLLÄNDER, Pavel. Základy všeobecné státovědy. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 59.

je tak dobrovolnost takového donucování, uplatnění represálií je subjektivním právem poškozeného státu, nikoliv jeho povinností (v obecné rovině).

Vynucování norem mezinárodního práva uplatňováním legálního neozbrojeného donucení tak dle názoru autora této práce má vlastně vést, přes zdánlivou tvrdost v případě represálií, k naplnění jeho poslání, kterým je mírová koexistence států a jejich obyvatel a vzájemná spolupráce. Naplnění požadavku smírného řešení sporů vyplývajícího z mezinárodního práva¹¹⁴ totiž můžeme vidět jak v požadavku na předchozí výzvu k nápravě (díky čemuž k svépomocnému donucování ani nemusí dojít), tak svým způsobem i v omezujících pravidlech, když už k represáliím dojde (zejm. obecný zákaz použití síly, nutnost souladu s *ius cogens* a požadavek přiměřenosti). Tyto závěry ovšem platí jen v těch ideálních případech, tedy když je donucení užito skutečně jen pro vynucení norem mezinárodního práva, když není pouze využíváno jako jeden z nástrojů zahraniční politiky státu nebo zneužíváno pro prosazování vlastních zájmů států na mezinárodní úrovni.

---

¹¹⁴ Například tzv. Manilská deklarace (Valné shromáždění OSN. Rezoluce č. A/RES/37/10 ze dne 15. listopadu 1982), nebo výše již zmíněná Charta OSN či Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.

2 Sankce proti Ruské federaci v souvislosti s aktivitami na Ukrajině

Institut donucení je v novodobé historii využíván docela často,¹¹⁵ více či méně legálně, s více či méně legitimními cíli, a také s různými výsledky. Mezinárodní právo a jeho instituty občas prochází jakousi zkouškou. Jednou z takových situací je v poslední době právě tzv. ukrajinská krize, kdy tvrzeným státem-porušitelem je světová mocnost – Ruská federace - a poškozeným je nepoměrně slabší stát - Ukrajina. V tomto případě je dotčen právě institut donucení, který byl ze strany mnoha států (a například EU) vůči Ruské federaci použit. Další část této práce se tak bude zabývat zejm. otázkou, zda v případě ukrajinské krize byly splněny výše popsané předpoklady pro uplatnění sankcí proti Ruské federaci ze strany EU.

2.1 Fakta

2.1.1 Vnitropolitická krize na Ukrajině a následné kroky Ruské federace

Tzv. ukrajinská krize má svůj původ zejména v tendenci Ukrajiny posledních let orientovat se více na západní země a zároveň zmenšovat svou závislost na Rusku. Taková tendence je ale pro Rusko strategicky a ekonomicky nevýhodná, proto na Ukrajinu vyvíjelo nátlak ve snaze tuto tendenci omezit.¹¹⁶ Za nevýraznější okamžik počátku tzv. ukrajinské krize pak lze patrně označit konec roku 2013, kdy tehdejší prezident Ukrajiny, Viktor Janukovyč, odmítnul podepsat asociační dohodu s EU. Následně začala na Ukrajině eskalovat vnitropolitická krize doprovázená masivními protesty obyvatel, které na začátku roku 2014 nabraly vzhledem k vzrůstajícím násilnostem velmi dramatický rozměr.¹¹⁷ Poté, co během ledna a února roku 2014 došlo k odstoupení dosavadní vlády a odvolání prezidenta Janukovyče parlamentem (byť otázka souladu tohoto odvolání s ukrajinskou ústavou je zpochybňována), byl za premiéra dočasně zvolen Arseniy Yatseniuk a za prezidenta dočasně zvolen Oleksandr Turchynov (ti později byli v dalších volbách nahrazeni už řádným premiérem a řádným prezidentem). Následoval počátek reform, včetně přijetí kritizovaných zákonných změn omezující používání ruského jazyka (byť vetovaných prezidentem).¹¹⁸

---

¹¹⁵ ZBOŘIL, Zdeněk. Sankce a (non)proliferace. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 3.

¹¹⁶ MANTOVANI, Mauro, RICKENBACHER, Daniel. Crimea Going East – A Clash of Great Power Strategies. *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 45 - 46.

¹¹⁷ Podrobněji např. Člověk v tísní. *Přehled politických událostí na Ukrajině - listopad a prosinec 2013* [online]. clovekvtsni.cz, 10. ledna 2014 [cit. 27. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/prehled-politickych-udalosti-na-ukrajine-listopad-a-prosinec-2013>>.

¹¹⁸ MANTOVANI, RICKENBACHER: *Crimea Going East...*, s. 47.

Vzápětí získala ukrajinská krize vážnější rozměr, protože od 26. února roku 2014 začali ozbrojení separatisté a údajně ruští vojáci na poloostrově Krym obsazovat strategická místa, vč. Krymského parlamentu, a obkličovat ukrajinské jednotky (které se nicméně velmi často vzdávaly).¹¹⁹ Za podivných okolností pak došlo k vyhlášení nezávislosti Krymské autonomní republiky a Sevastopolu, načež parlament v Simferopolu vyhlásil referendum, které se konalo 16. března 2014 a ve kterém mělo 96,7% hlasujících vyslovit souhlas s připojením Krymské republiky a Sevastopolu (který ale nebyl podřízen Krymské republice, nýbrž ukrajinské vládě) k Ruské federaci.¹²⁰ Po tom, co ruský parlament vydal příslušné akty, došlo k připojení těchto částí Ukrajiny k Ruské federaci. Tímto ale tvrzená ruská intervence neskončila. Separatistické tendence se projeví i ve východních částech Ukrajiny, kde proruští ozbrojenci začali obsazovat strategická místa. Místní představitelé neuznávali nově zvolenou vládu v Kyjevě a vyhlásili samozvanou Doněckou lidovou republiku a Luhanskou lidovou republiku, přičemž i zde proběhla referenda, kde měla většina obyvatel vyslovit s vyhlášením samostatnosti souhlas.¹²¹

Tyto rozvratné aktivity měly být podporovány Ruskem. To údajně soustředilo větší počty vojenských jednotek u hranic s Ukrajinou a podporovalo separatistické tendence odehrávající se na území Ukrajiny. Kromě toho se ale Rusko mělo účastnit také přímo okupací Krymu (za použití vojáků dislokovaných na ruských základnách na Krymu, jakož i přísunem dalších vojáků a techniky z Ruska)¹²² a také účastí na střetech mezi ukrajinskou armádou a separatisty na východě Ukrajiny (podporou separatistů i zapojením svých jednotek).¹²³ Ukrajina totiž zahájila tzv. protiteroristickou vojenskou operaci, která měla získat zpět území ovládaná separatisty. Na území Ukrajiny se tak rozhořel otevřený ozbrojený konflikt mezi vládními jednotkami a jednotkami separatistů, údajně materiálně i vojensky podporovanými Ruskem,¹²⁴ který má rozsáhlé dopady na suverenitu a stabilitu Ukrajiny a na civilní obyvatelstvo.¹²⁵ Nicméně doněcké a luhanské oblasti

---

¹¹⁹ Tamtéž, s. 48.

¹²⁰ SOMIN, Ilya. *The dubious Crimean referendum on annexation by Russia* [online]. washingtonpost.com, 17. března 2014 [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2014/03/17/the-dubious-crimean-referendum-on-annexation-by-russia/>>.

¹²¹ CORTEN, Oliver. The Russian intervention in the Ukrainian crisis: was jus contra bellum 'confirmed rather than weakened'?. *Journal on the Use of Force and International Law*, 2015, roč. 2, č. 1, s. 18 – 19.

¹²² BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 30.

¹²³ CORTEN: *The Russian intervention in the Ukrainian crisis...*, s. 28.

¹²⁴ MANTOVANI, RICKENBACHER: *Crimea Going East...*, s. 49 - 50.

¹²⁵ Kancelář Vysokého komisaře OSN pro lidská práva. *Report on the human rights situation in Ukraine - 16 May to 15 August 2015*. Ženeva: 2015.

jsou doposud pod kontrolou proruských separatistů, Krym je po oficiální anexi pod kontrolou Ruské federace.

2.1.2 Reakce mezinárodního společenství

Události na Ukrajině s účastí Ruské federace vyvolaly na mezinárodní scéně rozruch. Ukrajina otevřeně obviňuje Rusko z ozbrojené agrese na Krymu¹²⁶ i ve východních částech země.¹²⁷ Mnoho států, vč. České republiky,¹²⁸ ve svých oficiálních prohlášeních odsoudilo rozvratné aktivity představitelů separatistů na Krymu i východě Ukrajiny, jakož i činy samotného Ruska.¹²⁹ Přičlenění Krymu k Ruské federaci uznalo jen několik málo států,¹³⁰ žádný stát pak neuznal vznik samostatných republik v doněcké a luhanské oblasti.¹³¹ Ze strany některých států dokonce došlo vedle užití retorzi¹³² i k uvalení represálií na představitele separatistů i na samotnou Ruskou federaci (zejm. ze strany USA).¹³³ Právně relevantní je také skutečnost, že v reakci na represálie Ruská federace sama přistoupila k tzv. kontrarepresáliím, například vůči USA a EU.¹³⁴

Počínání Ruské federace vůči Ukrajině vyvolalo reakci také u některých mezinárodních organizací. V rámci OSN sice kvůli vetu Ruska nebyl přijat návrh rezoluce Rady bezpečnosti, který mj. obsahoval neuznání krymského referenda, nicméně už sám počet států, které za tímto návrhem stály,¹³⁵ ukazuje na nesouhlas podstatné části mezinárodního společenství s událostmi,

---

¹²⁶ Ukrajinské velvyslanectví v Japonsku. *On Violations of Ukraine's Laws in Force and of Ukrainian-Russian Agreements by Military Units of the Black Sea Fleet of the Russian Federation in the Territory of Ukraine* [online]. mfa.gov.ua, 3. března 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://mfa.gov.ua/en/news-feeds/foreign-offices-news/18622-sbbodo-porusbeny-chinnogo-zakonodavstva-ukrajini-ta-ukrajinsyko-rosijsykyb-ugod-vijsykovimi-formuvannyami-chf-rf-na-teritoriji-ukrajini>>.

¹²⁷ Ministerstvo zahraničních věcí Ukrajiny. *Statement of the MFA of Ukraine on intervention by Russia in the internal affairs of Ukraine* [online]. mfa.gov.ua, 8. dubna 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://mfa.gov.ua/en/press-center/news/21311-zajava-mzs-sbbodo-vtruchannya-rf-u-vnutrishni-spravi-ukrajini>>.

¹²⁸ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, *Usnesení ke Krymu*, 25. března 2014.

¹²⁹ CORTEN: *The Russian intervention in the Ukrainian crisis...*, s. 27 - 30, zejm. také poznámky pod čarou č. 88 a 91.

¹³⁰ Afghánistán, Kuba, Nikaragua, Severní Korea, Sýrie, Venezuela.

¹³¹ Paradoxně ani Rusko oficiálně neuznalo autonomní republiky na východě Ukrajiny jako samostatné státy. K uznání došlo jen ze strany Jižní Osetie, která ale sama není plnohodnotně uznaným státem.

¹³² Například zrušení summitu zemí G8, který se měl konat v ruském Soči.

¹³³ DREYER, Lana, POPESCU, Nicu. *Do sanctions against Russia work?* [online]. iss.europa.eu, prosinec 2014 [cit. 24. února 2016], s. 1. Dostupné na <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_35_Russia_sanctions.pdf>.

¹³⁴ *Russia Imposes More Sanctions In Retaliation*. news.sky.com, 6. srpna 2016 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://news.sky.com/story/1314216/russia-imposes-more-sanctions-in-retaliation>>.

¹³⁵ Rada bezpečnosti OSN. Návrh rezoluce č. S/2014/189 ze dne 15. března 2014.

které na Ukrajině nastaly. V rámci Valného shromáždění se už pak podařilo přijmout rezoluci odsuzující krymské referendum a vyzývající k neuznání přiřazení této části ukrajinského území k Ruské federaci.¹³⁶

Co se týče EU, která oficiálně neuznává připojení Krymu k Ruské federaci, v březnu roku 2014 pouze uvalila na osoby podílející se na narušení územní integrity Ukrajiny sankční opatření v podobě cestovních omezení a zmrazení bankovních kont. V souvislosti s pokračujícími aktivitami Ruska na východě Ukrajiny ale EU v červnu 2014 uvalila ekonomické sankce přímo proti Ruské federaci či dalším vybraným jednotlivcům, které následně v září ještě zesílila a v březnu roku 2015 prodloužila jejich účinek.¹³⁷ Momentálně je omezeními pohybu a zmrazením bankovních kont zasaženo několik desítek osob, včetně několika osob blízkých prezidentu Putinovi.¹³⁸ Co se týče ekonomických sankcí, obsahově se jedná především o zbrojní embarga a bojkoty (vč. surovin a technologií pro vojenské využití), omezení přístupu k technologiím a službám využívaným pro průzkum a těžbu ropy či o omezení přístupu na primární a sekundární kapitálové trhy EU pro 5 významných ruských finančních institucí ve většinovém vlastnictví státu a jejich většinově vlastněné dceřiné společnosti usazené mimo EU, jakož i pro tři významné ruské energetické společnosti a tři společnosti působící v oblasti obrany.¹³⁹ Vedle těchto sankčních opatření došlo i k diplomatickým opatřením a k pozastavení některých programů spolupráce mezi EU a Ruskem.¹⁴⁰ EU své sankce zaměřila ale také proti anektovanému Krymu a Sevastopolu (omezení dovozu zboží z těchto oblastí, zákaz investic, zákaz poskytování služeb cestovního ruchu a další).¹⁴¹ V sankčním režimu EU tak lze vidět kombinaci použití tzv. chytrých sankcí a sankcí postihujících klíčové sektory ruské ekonomiky.

2.2 Test legality sankcí uplatněných proti Ruské federaci

Významnou reakci z hlediska mezinárodního práva tedy představuje přistoupení k donucovacím opatřením ze strany mnoha subjektů mezinárodního společenství. Úkolem další

---

¹³⁶ Valné shromáždění OSN. Dokument č. A/68/L.39 ze dne 29. ledna 2014.

¹³⁷ *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis* [online]. europa.eu [cit. 26. ledna 2016]. Dostupné na <http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm>.

¹³⁸ *EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine* [online]. consilium.europa.eu [cit. 26. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/>>.

¹³⁹ DREYER, POPESCU: *Do sanctions against Russia work?*; Přehled jednotlivých opatření, včetně výjimek, změn a prodloužení, viz Evropská komise: *European Union - Restrictive measures...*, s. 67 – 69.

¹⁴⁰ *EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine* [online].

¹⁴¹ Tamtéž. Podrobněji viz Evropská komise: *European Union - Restrictive measures...*, s. 125 – 137.

části této práce bude zjistit, zda sankce uplatněné vůči Ruské federaci jsou v souladu s požadavky mezinárodního práva, tak jak byly nastíněny v teoretické části této práce.

Protože v této práci není prostor pro posuzování legality represálií a sankcí všech jednotlivých donucujících subjektů, a zároveň je pro přesnost analýzy potřeba posuzovat konkrétní použitá opatření, bude následující část této práce zkoumat legalitu konkrétně protiruských sankcí ze strany Evropské unie.

2.2.1 Mezinárodněprávní delikt

Pro zodpovězení otázky, zda jsou splněny předpoklady mezinárodního práva k využití sankcí, je nejprve nutné zjistit, zda se jejich adresát dopustil mezinárodně-protiprávního aktu. Tento akt je také potřeba právně kvalifikovat, mj. pro určení okruhu dotčených subjektů, tedy okruhu subjektů oprávněných k protiopatření. Jednání nebo opomenutí porušující mezinárodněprávní závazek navíc musí být státu-porušiteli přičitatelné. Základním pravidlem je, že státu je přičitatelné jednání jeho orgánů,¹⁴² mezi něž se řadí kromě vládních představitelů i jeho ozbrojené složky.¹⁴³ Přičitatelnost je dána i v případě, že orgán státu jedná *ultra vires*, pokud navenek stále jedná jako orgán státu nebo použil prostředky a pravomoci, kterými je jako orgán nadán.¹⁴⁴ Státu je vedle jeho orgánů přičitatelné také jednání osob, které nejsou formálně jeho orgány, ale které jednají pod řízením nebo na pokyn státu, tedy tzv. *de facto* orgány státu.¹⁴⁵

Pro lepší systematiku bude nejdříve řešena otázka přičitatelnosti, aby při následném hodnocení protiprávnosti bylo jasné, které konkrétní přičitatelné skutky představují porušení kterých norem mezinárodního práva.

2.2.1.1 Přičitatelnost jednání Ruské federaci

V první řadě je potřeba se zabývat nejdříve jednáními samotných představitelů a a jiných *de iure* orgánů Ruska. Co se týče obsazení Krymu, Vladimir Putin nejdříve odmítl, že by došlo k nasazení ruské armády na tomto poloostrově. Došlo prý jen k posílení posádek dislokovaných na Krymu v mezích dohody dříve uzavřené mezi Ukrajinou a Ruskem.¹⁴⁶ Podle Putina se vlády nad poloostrovem zmocnila pouze místní domobrana nesouhlasící s politickými změnami na

---

¹⁴² Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*, poradní posudek ze dne 29. dubna 1999, odst. 62 a 87.

¹⁴³ Například MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 114.

¹⁴⁴ SHAW: *International Law*, s. 788.

¹⁴⁵ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, čl. 8.

¹⁴⁶ *Address by President of the Russian Federation* [online]. en.kremlin.ru, 18. března 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>>.

Ukrajíně. Nicméně možnost použití síly na Krymu nevyloučil, naopak poukazoval na legitimitu případného vojenského zásahu.¹⁴⁷ Následně Sergej Lavrov, ruský ministr zahraničí, odmítnul, že by Rusko řídilo jednotky domobrany při jejich aktivitách na Krymu, a tvrdil, že posádka černomořské flotily neopustila svá místa.¹⁴⁸

Nicméně později už Vladimír Putin otevřeně přiznal, že za zády krymské domobrany stáli ruští vojáci.¹⁴⁹ Přičitatelnost jednání Ruské federaci tak tedy může být založena na základě takového uznání podle čl. 11 Návrhu článků o odpovědnosti států. Významným faktem také je, že Vladimír Putin požádal horní komoru ruského parlamentu o schválení případného nasazení ruských vojenských sil na území Ukrajiny, načež mu bylo vyhověno.¹⁵⁰ Navíc tým pozorovatelů OBSE podal zprávu o tom, že mu ruští vojáci (pocházející i ze základen Černomořské flotily) na počátku března 2014 zabránili ve vstupu na Krym.¹⁵¹ Jak pohružka použití síly, tak i samotné nasazení ruských vojáků Ruskou federací za účelem okupace Krymu je tak dostatečně prokazatelná a tomuto státu přičitatelná. Po vyhlášení samostatnosti krymské republiky a města Sevastopol navíc došlo k oficiálnímu začlenění těchto celků do Ruské federace.¹⁵² O anexi tedy není pochyb.¹⁵³

Ruské aktivity na východě Ukrajiny jsou už o něco méně prokazatelné. Rusko popřelo přímou či nepřímou účast svých vojáků na východě Ukrajiny.¹⁵⁴ Na druhou stranu ale alespoň slovně podporuje separatistické tendence na východě Ukrajiny.¹⁵⁵ Navíc, s odstupem času

---

¹⁴⁷ *Vladimir Putin answered journalists' questions on the situation in Ukraine* [online]. en.kremlin.ru, 4. března 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20366>>.

¹⁴⁸ *Lavrov: Russia not giving orders to Crimean self-defense forces* [online]. tass.ru, 5. března 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/world/722174>>.

¹⁴⁹ *Direct Line with Vladimir Putin* [online]. en.kremlin.ru, 17. dubna 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20796>>.

¹⁵⁰ Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7124 ze dne 1. března 2014, s. 5.

¹⁵¹ *OSCE team say Crimea roadblock gunmen threatened to shoot at them* [online]. reuters.com, 12. března 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-osce-idUSBREA2B1C120140312>>.

¹⁵² *Putin signs laws on reunification of Republic of Crimea and Sevastopol with Russia* [online]. tass.ru, 18. března 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/russia/724785>>.

¹⁵³ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Annexation* [online]. opil.ouplaw.org, únor 2013 [cit. prosinec 2015], odst. 1. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1376?rskkey=eGLZQ9&result=1&prd=EPIL>>.

¹⁵⁴ *Putin: There are no Russian instructors, special units, troops in Ukraine* [online]. tass.ru, 30. dubna 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/world/730003>>.

¹⁵⁵ Například ministr Lavrov slíbil, že Rusko uzná volby nových vůdců východních oblastí Ukrajiny. Viz *Ukraine crisis: Russia to recognise rebel vote in Donetsk and Luhansk* [online]. bbc.com, 28. října 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-europe-29799614>>.

Vladimír Putin v jednom svém prohlášení nepřímo potvrdil účast Rusů plnicích speciální úkoly na východě Ukrajiny.¹⁵⁶ Oproti tomu USA¹⁵⁷ či evropské státy¹⁵⁸ jsou o ruské podpoře separatistům či dokonce o samotném bojovém zapojení ruských vojáků na východě Ukrajiny přesvědčeni. Větší míry autenticity nicméně mohou dosahovat zprávy pozorovatelské mise OBSE o přítomnosti ruských vojáků a vojenské techniky ve východních oblastech Ukrajiny,¹⁵⁹ a celkové přesvědčení této organizace, založené na pozorováních situace na místě, o rozvratných aktivitách, podpoře separatistů i přímé vojenské intervenci Ruska jakož i o porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva.¹⁶⁰ O přísunu ruské vojenské techniky na Ukrajinu hovoří i některé vizuální záběry a satelitní snímky¹⁶¹ či analýzy na jejich základě vypracované.¹⁶² Dokonce i jeden z představitelů separatistů měl přiznat, že na jejich straně bojují tisíce ruských vojáků.¹⁶³ Tyto závěry svědčí o materiální podpoře separatistů i vojenské účasti Ruské federace prostřednictvím jejich ozbrojených složek v bojích proti ukrajinské armádě.

V úvahu připadá ještě otázka přičitatelnosti jednání separatistů, tedy osob, které nejsou orgány Ruska, ale může mezi nimi a tímto státem existovat faktický vztah – jednalo by se tak o tzv. *de facto* orgány státu.¹⁶⁴ Vedle výše uvedených jednání svých vlastních vojáků na Ukrajině či svých vedoucích představitelů může Ruské federaci být přičitatelné jednání separatistů, pokud

---

¹⁵⁶ *Russia's Putin lashes Turkey, says Russian forces were in Ukraine* [online]. uk.reuters.com, 17. prosince 2015 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://uk.reuters.com/article/uk-russia-putin-idUKKBN0U01KP20151217>>.

¹⁵⁷ U.S. Department of State. *Evidence of Russian Support for Destabilization of Ukraine* [online]. state.gov, 13. dubna [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/04/224762.htm>>.

¹⁵⁸ K oficiálním prohlášením viz CORTEN: *The Russian intervention in the Ukrainian crisis...*, s. 29, pozn. pod čarou č. 88.

¹⁵⁹ Dostupné například zde <<http://www.osce.org/ukraine-smm/159296>>, <<http://www.osce.org/ukraine-smm/160931>>, z poslední doby například dostupné zde <<http://www.osce.org/om/212646>>.

¹⁶⁰ OBSE. *Resolution on the Continuation of Clear, Gross and Uncorrected Violations of OSCE Commitments and International Norms by the Russian Federation* [online]. oscepa.org [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.oscepa.org/meetings/annual-sessions/2015-annual-session-helsinki/2015-helsinki-final-declaration/2282-07>>.

¹⁶¹ Například NATO - Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě. *NATO Releases Imagery: Raises Questions on Russia's Role in Providing Tanks to Ukraine* [online]. shape.nato.int, 14. června 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://shape.nato.int/statement-on-russian-main-battle-tanks>>.

¹⁶² Například SUTYAGIN, Igor. *Russian Forces in Ukraine* [online]. rusi.org, březen 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.webcitation.org/6Y4ei6Ide>>. Není ale v možnostech autora této práce potvrdit autenticitu tohoto zdroje.

¹⁶³ Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7253 ze dne 28. srpna 2014, s. 7, 8. Mělo jít prý sice o ruské vojáky na dovolené, bojující na Ukrajině ve svém volném čase, ale jak podotýká představitel USA, jde pořád o ruského vojáka využívající vojenskou techniku ve vlastnictví Ruské federace.

¹⁶⁴ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *De Facto Organs of a State* [online]. opil.ouplaw.org, listopad 2010 [cit. únor 2016], odst. 1. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1394?rskey=67101t&result=1&prd=EPIL>>.

fakticky jednali na její pokyny nebo pod jejím řízením.¹⁶⁵ K tomu, aby byla dána přičitatelnost za jednání takových *de facto* orgánů, musí být dána určitá míra kontroly ze strany státu nad těmito osobami. Je otázkou, zda zvolit přísnější přístup Mezinárodního soudního dvora, vyžadující pro určení přičitatelnosti tzv. efektivní kontrolu nad takovými osobami,¹⁶⁶ nebo flexibilnější přístup vyžadující pouze celkovou, obecnou kontrolu, kterou dovodil Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.¹⁶⁷ Dle názoru autora této práce by ale pro dovození přičitatelnosti měla stačit obecná kontrola nad takovými jednotkami, ne tedy nutnost řízení každé jednotlivé mise separatistů Ruskem, jak vyžaduje přístup MSD, a to vzhledem k závažnosti už pouhé celkové kontroly, ke značné obtížnosti prokázat efektivní kontrolu a obecněji vzhledem k efektivitě mezinárodního práva.¹⁶⁸ Byť se jedná o rozhodnutí trestního tribunálu, měl by tak z výše uvedených důvodů převážít spíše přístup případu *Tadić*, který navíc podobně jako MSD v případě *Nicaragua* sám poznamenává, že kontrola nad jednotkami, které nejsou *de iure* orgány státu, musí stejně dosáhnout větší hloubky než pouhé financování, vyzbrojování a podíl na plánování vojenských akcí. Rozdíl v těchto dvou přístupech je pouze v hloubce řízení, ne ve způsobu.¹⁶⁹ Výše zmíněná „pouhá“ podpora separatistů Ruskem proto představuje, i v souladu s tím, co bylo řečeno v případě *Nicaragua*, sama o sobě porušení mezinárodního práva ze strany Ruska (jak bude kvalifikováno níže). Aby ale Rusko bylo vedle toho odpovědné i za jednotlivé skutky separatistů, musela by být naplněna míra alespoň celkové kontroly nad separatisty, přesahující pouhou podporu.

Nicméně, v možnostech autora této práce není dohledat věrohodné prameny pro prokázání efektivní či alespoň obecné kontroly Ruska nad jednotkami separatistů na Ukrajině. K dispozici jsou pouze nepřímé zdroje, protože autentické prameny nejsou z povahy věci veřejnosti běžně dostupné.

Pro účely této práce by se tak dalo uzavřít, že výše uvedené protiprávní aktivity na Krymu i ve východní Ukrajině jsou Ruské federaci přičitatelné, vzhledem k důkazům (pro účely této práce pravděpodobně dostatečným) o obsazení Krymu ruskými vojáky, jakož i o podpoře

---

¹⁶⁵ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, čl. 8.

¹⁶⁶ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 115.

¹⁶⁷ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii. Případ č. IT-94-1-A (*Tadić*), rozhodnutí ze dne 15. července 1999, odst. 120.

¹⁶⁸ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka: *De Facto Organs of a State*, odst. 1. Tato otázka by ale opět zasloužila širší výzkum. Rozhodnutí *Tadić* se netýkalo otázky odpovědnosti států a naopak rozhodnutí ve věci *Nicaragua v. USA* se týkalo použití síly, tedy je možné, že by se na daný případ přístup efektivní kontroly hodil lépe.

¹⁶⁹ VĀRK, René. State Responsibility for Private Armed Groups in the Context of Terrorism. *Juridica International*, 2006, roč. 11, s. 189.

proruských separatistů a bojovém nasazení ruských vojáků a ruské vojenské techniky na východě Ukrajiny. Je tedy i pravděpodobně vyloučeno, že by se ze strany ruských vojáků jednalo o „pouhé činy soukromých osob.“¹⁷⁰ Ve všech výše uvedených případech se jedná o jednání tzv. *de iure* orgánů Ruské federace a jednání takových orgánů je státu přiřitatelné. Pro potvrzení přiřitatelnosti aktivit separatistů jako orgánu *de facto* by bylo potřeba získat více důkazů. Pro další zkoumání legality sankcí proto bude základem přiřitatelnosti především jednání *de iure* orgánů Ruska.

2.2.1.2 Porušení mezinárodního práva

Ve výše uvedeném jednání přiřitatelném Ruské federaci lze vidět rozpor hned s několika pravidly mezinárodního práva.

Zákaz intervence a narušení suverenity státu

Zákaz vměšování do vnitřních záležitostí státu vyplývá jak z obyčejového mezinárodního práva,¹⁷¹ tak i implicitně z ustanovení Charty OSN,¹⁷² což potvrzuje Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy. Zákaz intervence totiž úzce souvisí se svrchovanou rovností států ve smyslu čl. 2 odst. 1 Charty OSN,¹⁷³ ze které vyplývá právo svrchovaně rovných států svobodně si zvolit svůj politický, ekonomický, sociální a kulturní systém a formulovat svou zahraniční politiku, přičemž nátlak jiného státu působící na toto právo pak představuje nedovolenou intervenci.¹⁷⁴ Intervence do vnitřních záležitostí státu může být uskutečněna mnoha způsoby, včetně hrozby použití silou,¹⁷⁵ použití síly, okupace, podvrtné činnosti a jiných otevřených nebo skrytých činů podkopávajících

---

¹⁷⁰ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, s. 42, odst. 13.

¹⁷¹ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 202.

¹⁷² WOOD, Michael. *THE PRINCIPLE OF NON-INTERVENTION IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW: NON-INTERFERENCE IN A STATE'S INTERNAL AFFAIRS USED TO BE A RULE OF INTERNATIONAL LAW: IS IT STILL?* [online]. chathamhouse.org, 2007, s. 3 [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Law/il280207.pdf>>

¹⁷³ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Prohibition of Intervention* [online]. opil.ouplaw.org, duben 2006 [cit. listopad 2015], odst. 9. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1434?rskey=mSsEGI&result=7&prd=EPIL>>.

¹⁷⁴ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 205.

¹⁷⁵ MSD: případ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, odst. 47.

stabilitu státu nebo ohrožujících jeho integritu či vnitřní řád, nebo například přímá či nepřímá podpora povstaleckých a separatistických aktivit na území jiného státu.¹⁷⁶

Verbální i materiální podporou separatistů na území Ukrajiny, pohrůzkami použitím síly a poté samotným použitím síly (viz níže), včetně okupace poloostrova Krym, po které následovala jeho nelegální anexa,¹⁷⁷ tak došlo k naplnění těchto způsobů porušení zákazu vměšování se do vnitřních záležitostí státu a vážnému narušení územní a politické suverenity Ukrajiny.

Zákaz použití síly nebo hrozby silou

Se svrchovanou rovností států a zákazem vměšování do jejich vnitřních záležitostí souvisí i fundamentální základ dnešního mezinárodního práva - zákaz použití síly nebo hrozby silou. Pramení jednak z obyčejového práva,¹⁷⁸ jednak z čl. 2 odstavce 4 Charty OSN, mimo to je tento princip rovněž potvrzen v Deklaraci zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.

Rusko se dopustilo porušení tohoto zákazu, když použilo sílu k okupaci Krymu a nasadilo své vojáky do bojů proti ukrajinským vládním silám na straně separatistů ve východních částech Ukrajiny. Co se týče hrozby použití síly, tu lze spatřovat minimálně ve formálním schválení použití síly Parlamentem Ruské federace na návrh prezidenta Putina.¹⁷⁹

Vojenské aktivity Ruska na území Ukrajiny navíc dosahují intenzity **agrese** ve smyslu čl. 39 Charty OSN a Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314 z roku 1974¹⁸⁰ a to pro použití ruské vojenské posádky umístěné na Krymu v rozporu s podmínkami dohody mezi Ruskem a Ukrajinou o jejím umístění (podrobněji k této dohodě viz níže),¹⁸¹ pro vojenskou invazi na Krym a jeho okupaci¹⁸² a pro vojenskou účast ve východních částech Ukrajiny.¹⁸³ Vzhledem k čl. 2 této rezoluce se u agrese vyžaduje určitá míra závažnosti vzhledem k okolnostem konkrétního případu, nicméně ta byla podle názoru autora této práce a vzhledem k dostupným zdrojům

---

¹⁷⁶ Valné shromáždění OSN. Declaration on the Inadmissibility of Intervention and Interference in the Internal Affairs of States, dokument č. A/RES/36/103 ze dne 9. prosince 1981.

¹⁷⁷ BÍLKOVÁ, Veronika. *Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu* [online]. csmp-csil.org, 2014 [cit. 20. září 2014], s. 6. Dostupné na <<http://www.csmp-csil.org/news/prave-vysel-bulletin-csmp-c-1-2014-a-working-paper-na-tema/>>.

¹⁷⁸ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 34.

¹⁷⁹ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 30.

¹⁸⁰ Valné shromáždění OSN. Rezoluce č. 3314 (1974) ze dne 14. prosince 1974.

¹⁸¹ Tamtéž, čl. 3 písm. e).

¹⁸² Tamtéž, čl. 3 písm. a).

¹⁸³ Tamtéž, čl. 3 písm. g).

v případě ruské vojenské intervence proti Ukrajině dosažena.¹⁸⁴ Pro svou míru intenzity¹⁸⁵ představují činy Ruska rovněž **ozbrojený útok** ve smyslu čl. 51 Charty OSN.

Mezinárodní smlouvy a jiná ujednání

V jednání Ruska lze vidět také porušení několika bilaterálních či multilaterálních mezinárodních smluv. Konkrétně šlo o porušení tzv. Budapešťského memoranda z roku 1994, dohody uzavřené mezi Ukrajinou, Ruskou federací, USA a Velkou Británií v návaznosti na to, že se Ukrajina vzdala svého jaderného arzenálu, který jí zůstal po rozpadu Sovětského svazu, ve kterém se ostatní smluvní strany „na oplátku“ zavázaly vyvarovat se použití síly nebo hrozby silou proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti Ukrajiny (čl. 2), jakož i ekonomického nátlaku (čl. 3). Došlo současně k porušení Smlouvy o přátelství, spolupráci a partnerství mezi Ruskou federací a Ukrajinou z roku 1997, která ve svém čl. 3 zdůrazňuje vzájemný respekt ke svrchované rovnosti, teritoriální integritě, neporušitelnosti hranic, nepoužití síly ani hrozby silou či nevměšování do vnitřních záležitostí. Podpora separatistických hnutí je pak v rozporu s čl. 6, který zakazuje účast smluvní strany na aktivitách namířených proti druhé smluvní straně a uzavírání dohod namířených proti druhé smluvní straně. V souvislosti se zapojením ruské vojenské posádky na okupaci Krymu, která byla na Krymu původně dislokovaná na základě Dohody mezi Ukrajinou a Ruskou federací o postavení a podmínkách přítomnosti Černomořské flotily Ruské federace na území Ukrajiny z roku 1997, došlo také k porušení této speciální mezinárodní smlouvy, která představovala souhlas státu s umístěním vojenských jednotek jiného státu na svém území. Tato smlouva totiž stanovovala maximální možný počet umístěných ruských vojáků a vojenské techniky a dle jejího čl. 6 mohly tyto jednotky operovat pouze v určených místech a v souladu s právním řádem Ukrajiny a při nenarušení její suverenity a při vyvarování se vměšování do jejích vnitřních záležitostí. V čl. 15 pak vázala pohyb ruské posádky vně určených míst na souhlas ze strany Ukrajiny. Nic na tom nemění ani skutečnost, že Rusko dohody související s Černomořskou flotilou v dubnu roku 2014, tedy až následně po okupaci a anexi Krymu, vypovědělo.¹⁸⁶ Naopak, když není dána žádná smlouva nebo jiná forma souhlasu, není tím spíše možné, aby na Krymu jakožto území Ukrajiny operoval jediný ruský voják.

---

¹⁸⁴ Podrobněji viz SARI, Aurel. Ukraine Insta-Symposium: When does the Breach of a Status of Forces Agreement amount to an Act of Aggression? The Case of Ukraine and the Black Sea Fleet SOFA [online]. opiniojuris.org, 6. března 2014 [cit. 8. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/03/06/ukraine-insta-symposium-breach-status-forces-agreement-amount-act-aggression-case-ukraine-black-sea-fleet-sofa/>>.

¹⁸⁵ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 191.

¹⁸⁶ *Russia terminates Black Sea Fleet agreements with Ukraine* [online]. tass.ru, 2. dubna 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/russia/726213>>.

Jednání Ruska je také v rozporu s několika ujednáními deklaratorní povahy, které nemají status mezinárodní smlouvy,¹⁸⁷ zejm. Helsinského závěrečného aktu z roku 1975, který rovněž zapovídá použití síly nebo hrozby silou, narušení svrchované rovnosti a územní celistvosti či vměšování se do vnitřních; záležitostí státu.

Vzhledem k nadále trvající vojenské účasti Ruska na východě Ukrajiny lze konstatovat i porušení tzv. Minských dohod, které byly po propuknutí konfliktu uzavřeny za účelem jeho deeskalace. Držet těchto dohod má mj. podporu ze strany Rady bezpečnosti OSN.¹⁸⁸

Lidská práva a mezinárodní humanitární právo

V neposlední řadě může připadat v úvahu i porušování lidských práv¹⁸⁹ a humanitárního práva¹⁹⁰ na okupovaném Krymu a na bojištích ve východních částech Ukrajiny. Za zmínku stojí také skutečnost, že Ukrajina podala několik návrhů k Evropskému soudu pro lidská práva pro porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.¹⁹¹

Princip náležité opatrnosti

Nakonec je potřeba uvést, že v případě ruských aktivit na východě Ukrajiny by šlo ještě uvažovat o porušení povinnosti k náležité opatrnosti a to zejména za situace, kdyby byla skutečně pravda, že Ruská federace aktivně své vojáky na Ukrajinu nevysílá, ale že se ruští občané či vojáci „na dovolené“ účastní těchto bojů na vlastní pěst.

Povinnost k náležité opatrnosti jako pravidlo kogentní povahy vyplývá z obvyčejového mezinárodního práva a je zakotveno i v čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Tato povinnost zavazuje státy k tomu, aby kromě ochrany svých vlastních nezbytných zájmů také zamezovaly narušování suverenity jiných států konané i nestátními aktéry z jejich vlastního území.¹⁹² Konkrétně musí zajistit, že jejich území nebude využito k narušení suverenity, politické nezávislosti, teritoriální integrity nebo politické stability jiného státu.¹⁹³ Pokud si je stát vědom těchto svých závazků a

---

¹⁸⁷ Encyclopaedia Britannica. *Helsinki Accords* [online]. britannica.com [cit. 26. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/event/Helsinki-Accords>>.

¹⁸⁸ Rada bezpečnosti OSN. Rezoluce č. S/RES/2202 (2015) ze dne 17 února 2015.

¹⁸⁹ Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7287 ze dne 24. října 2014, s. 12.

¹⁹⁰ BOTHE, Michael. The Current Status of Crimea: Russian Territory, Occupied Territory or What? *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 102 – 103.

¹⁹¹ ECHR to proceed with another Ukrainian complaint against Russia [online]. rapsinews.com, 2. října 2015 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <http://rapsinews.com/judicial_news/20151002/274656680.html>.

¹⁹² KULESZA, Joanna. State Responsibility for Cyberattacks on International Peace and Security. *Polish Yearbook of International Law*, 2009, s. 150.

¹⁹³ Valné shromáždění OSN. *Declaration on the Inadmissibility of Intervention...*, čl. II písm. b).

nutnosti zasáhnout, disponuje prostředky k naplnění těchto závazků, ale nekoná, poruší princip náležité opatrnosti.¹⁹⁴

Vzhledem k tomu, že Ruská federace zastává pozici, že její občané na Ukrajině bojují dobrovolně,¹⁹⁵ disponuje možnostmi jim v tom zabránit (například uplatněním trestní represe či ostrahou ukrajinsko-ruské hranice), ale nečiní tak, porušuje povinnost náležité opatrnosti. Vzhledem k výše uvedenému je ale s mírou pravděpodobnosti dostatečnou pro účely této práce dokázáno, že Ruská federace vysílá své vojáky na Ukrajinu oficiálně, tedy je sama přímo odpovědná především za výše uvedená porušení norem mezinárodního práva, kterých se dopustila skrze tyto své *de iure* orgány. Porušení povinnosti k náležité opatrnosti se pak bude týkat těch ruských občanů (pokud takoví jsou), kteří se skutečně vydali bojovat na Ukrajinu ze své vůle, bez přičinění státu, kterým v tom ale stát nezabránil, ač měl a mohl.

2.2.1.3 Okolnosti vylučující protiprávnost

Ruská federace kromě popírání své účasti na Ukrajině také, poměrně nekonzistentně, předestřela několik důvodů, proč by její aktivity na Ukrajině mohly být v souladu s mezinárodním právem. Pro závěr, že se Ruská federace dopustila mezinárodněprávního chování, je potřeba se s těmito námitkami vypořádat, byť ne všechny tyto důvody představují mezinárodním právem běžně uznávané okolnosti vylučující protiprávnost. Tyto námitky budou pro účely zodpovězení výzkumných otázek této práce analyzovány stručně, byť se všechny z nich dotýkají v mezinárodním právu poměrně zajímavých, nicméně složitých témat, na jejichž podrobnější výzkum v této práci není prostor.

Pozvání ze strany ukrajinských představitelů

V první řadě se Rusko brání tím, že o vojenskou akci na Ukrajině bylo požádáno jak prezidentem Janukovyčem, tak premiérem Autonomní republiky Krym, Sergejem Aksyonovem.¹⁹⁶

Souhlas je v mezinárodním právu uznávaná okolnost vylučující protiprávnost.¹⁹⁷ Co se týče konkrétně souhlasu k vojenské intervenci na vlastním území, je v obecné rovině taková

---

¹⁹⁴ Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tebran*, rozhodnutí ze dne 24. května 1980, odst. 68.

¹⁹⁵ MORGAN, Martin. *Russian TV lauds 'volunteers' fighting in Ukraine* [online]. bbc.com, 5. září 2014 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-europe-29078465>>.

¹⁹⁶ Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7124 ze dne 1. března 2014, s. 5, a č. S/PV.7125 ze dne 3. března 2014, s. 3.

¹⁹⁷ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, čl. 20.

intervence na žádost vlády daného státu přípustná.¹⁹⁸ Souhlas s takovou intervencí ale musí být jasný, svobodný, daný předem a musí pocházet od autority oprávněné k jeho udělení.¹⁹⁹ Právě poslední podmínka nebyla plněna. Prezident Janukovyč byl 22. února 2014 sesazen ukrajinským parlamentem. Byť tato procedura neproběhla v souladu s ukrajinskou ústavou, spousta států Janukovyče jako prezidenta už nadále neuznávala. Kromě toho, podle ukrajinské ústavy byl k pozvání vojenské armády oprávněn parlament, nikoliv prezident. Proto se dá souhlasit s názorem, že Janukovyč nebyl oprávněn k žádosti o vojenskou pomoc na území Ukrajiny.²⁰⁰ Někteří autoři k tomu navíc dovozují, že oprávnění představitele státu k pozvání zahraničních vojsk je závislé i na tom, do jaké míry vykonává skutečnou kontrolu nad svým státem.²⁰¹ Protože Janukovyč opustil svůj úřad, byl sesazen a demokraticky nahrazen, přestal fakticky vykonávat své pravomoci jako hlava státu.²⁰² Situace je pak o něco jasnější u krymského premiéra Aksyonova, který nemá oprávnění k pozvání cizích vojsk na území Ukrajiny vzhledem k tomu, že se jedná pouze o představitele vlády regionální části Ukrajiny, nikoliv představitele ústřední moci.²⁰³

Vzhledem k tomu že souhlas k vojenské intervenci Ruska nebyl dán oprávněnými osobami a tato skutečnost byla Rusku známa, není takový souhlas platný a nevylučuje protiprávnost jednání Ruské federace. Za zmínku také stojí fakt, že i kdyby souhlas k vojenské intervenci za účelem stabilizace vnitropolitické situace byl dán oprávněnými osobami, nevylučoval by protiprávnost všech jednání, kterých se Rusko dopustilo (Rusko anektovalo část ukrajinského území, podporuje rozvratné aktivity apod., k čemuž souhlas udělen nebyl, navíc se Rusko pravděpodobně dopouští porušování lidských práv a mezinárodního humanitárního práva, k čemuž ani stát udělit souhlas nemůže)

---

¹⁹⁸ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 246, nebo případ *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo*, rozhodnutí ze dne 19. prosince 2005, odst. 52 – 53.

¹⁹⁹ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 40.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 41.

²⁰¹ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Intervention by Invitation* [online]. opil.ouplaw.org, leden 2010 [cit. leden 2016], odst. 18. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rkey=xzYUSm&result=1&prd=EPIIL>>; WISEHART, Daniel. *The Crisis in Ukraine and the Prohibition of the Use of Force: A Legal Basis for Russia's Intervention?* [online]. ejiltalk.org, 4. března 2014 [cit. 26. února 2016]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/the-crisis-in-ukraine-and-the-prohibition-of-the-use-of-force-a-legal-basis-for-russias-intervention/>>.

²⁰² FOX, Gregory H. *Ukraine Insta-Symposium: Intervention in the Ukraine by Invitation* [online]. opiniojuris.org, 10. března 2014 [cit. 12. září 2015]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/03/10/ukraine-insta-symposium-intervention-ukraine-invitation/>>.

²⁰³ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 40 – 41.

Humanitární intervence

Ruská federace dále poukazovala na mimořádnou situaci, ve které životy a bezpečnost obyvatel Krymu byly vážně ohroženy,²⁰⁴ a že je v národním zájmu Ruska tyto lidi ochraňovat v rámci humanitární mise.²⁰⁵ Vystává tedy otázka, zda by se ruské vojenské zákroky daly chápat jako humanitární intervence a zda je humanitární intervence v mezinárodním právu vůbec dovolená.²⁰⁶

Humanitární intervence jakožto použití síly nebo hrozba silou za účelem ochrany obyvatelstva jiného státu před těžkým a systematickým porušováním lidských práv za situace, kdy jejich domovský stát není s to tomu zabránit,²⁰⁷ nemá v mezinárodním právu příliš velkou podporu. Použít sílu je totiž možné jen v případě sebeobrany nebo v rámci kolektivní akce na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN podle Hlavy VII. Charty OSN. Humanitární intervence mimo tento případ by tedy mohla být přípustná jen tehdy, pokud by se chápala jako další výjimka z použití síly, a to cestou jiného výkladu čl. 2 odst. 4 Charty OSN, nebo cestou dovození nového obyčejového pravidla. Možnosti vykládat čl. 2 odst. 4 Charty OSN jako umožňující humanitární intervenci ale neodpovídá všeobecná nepřesvědčenost států o takovém závěru, podobně pro dovození nového obyčejového pravidla především není dáno obecné přesvědčení o takovém pravidlu.²⁰⁸ Lze tedy uzavřít, že pokud nejde o kolektivní akci schválenou Radou bezpečnosti nebo o případ sebeobrany,²⁰⁹ nelze humanitární ozbrojenou intervenci považovat za v mezinárodním právu ustálenou okolnost vylučující protiprávnost, konkrétně protiprávnost použití síly a narušení územní suverenity státu.²¹⁰

---

²⁰⁴ Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7125 ze dne 3. března 2014, s. 3.

²⁰⁵ *Vladimir Putin answered journalists' questions on the situation in Ukraine* [online].

²⁰⁶ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 45 – 49.

²⁰⁷ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Humanitarian Intervention* [online]. opil.oupplaw.org, duben 2011 [cit. květen 2016], odst. 3. Dostupné na <<http://opil.oupplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e306?rskey=P1tKyv&result=1&prd=EPIL>>.

²⁰⁸ Podrobněji viz FAIX, Martin. *Law of Armed Conflict and Use of Force (Part One). Securing International Peace and Security: International Law on the Use of Force*. Olomouc: Palacký University, 2013, s. 90; Podrobněji k těmto úvahám také viz Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka: *Humanitarian Intervention*, odst. 3.

²⁰⁹ Ten by přicházel ale v úvahu spíše u ochrany vlastních občanů v zahraničí než u humanitární intervence.

²¹⁰ K opačnému závěru nicméně dospěla Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu ve své zprávě z r. 2001, kde dovodila princip, podle kterého zákaz intervence ustupuje odpovědnosti k ochraně v případech, kdy populace čelí vážné újmě a dotčený stát nekoná kroky k odvrácení. Viz International Commission on Intervention and State Sovereignty. *The Responsibility to Protect* [online]. responsibilitytoprotect.org, prosinec 2001 [cit. 28. února 2016], s. 13. Dostupné na <<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>>.

Podstatné také je, že i kdyby mezinárodní právo umožňovalo přistoupení k humanitární intervenci, v případě Ukrajiny nebyl důvod k takovému činu, protože nejsou žádné důkazy o tom, že by před příchodem ruských vojáků byla vážně a systematicky porušována lidská práva obyvatel Krymu či obyvatel východní Ukrajiny.²¹¹ Lidskoprávní situace se naopak zhoršila s příchodem ruské armády a rozhořením bojového konfliktu.

Dovoláním se práva na humanitární intervenci tedy Rusko nemůže zbavit své výše popsané jednání protiprávnosti, protože tento institut nepředstavuje výjimku ze zákazu použití síly a nebyly ani dány podmínky pro jeho využití v podobě vážných porušování lidských práv. Navíc, ruská vojenská přítomnost svou intenzitou a časovým rozsahem, vedoucí navíc k anexi části ukrajinského státního území, hrubě přesahuje svůj tvrzený cíl – záchranu životů místních obyvatel (ve srovnání například s leteckými zásahy NATO v Kosovu).

Ochrana vlastních občanů v zahraničí

Vedle humanitární intervence, jejímž cílem je především ochrana cizích státních příslušníků, připadá v úvahu jako ospravedlnění ruských vojenských aktivit také ochrana vlastních občanů na Ukrajině, protože Rusko ve svých vyjádřeních poukazovalo na ohrožení životů ruských občanů a ruských posádek nacházejících se na Ukrajině.²¹²

Legalita použití síly k ochraně vlastních občanů v jiném státě závisí na tom, zda se takové použití síly dá zahrnout pod rámec sebeobrany podle čl. 51 Charty OSN, která sama o sobě představuje okolnost vylučující protiprávnost. Tato otázka je nicméně sporná a v této práci není prostor pro její zevrubné objasnění. I kdyby ale záchrana vlastních občanů spadala pod rámec sebeobrany,²¹³ nevylučuje tento institut protiprávnost ruských aktivit na území Ukrajiny. Nejsou důkazy o tom, že by ruským občanům na Ukrajině hrozilo skutečné ohrožení jejich životů (pomineme-li pouhé zpřísnění jazykových zákonů, následně navíc vetované), ospravedlňující vojenskou intervenci.²¹⁴ Dále nejsou důkazy ani o tom, že by ruská vojenská posádka umístěná na Krymu čelila ozbrojenému útoku ze strany Ukrajiny, který by vyvolal právo na sebeobranu.²¹⁵

---

²¹¹ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 49.

²¹² *Address by President of the Russian Federation* [online].

²¹³ Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Self-Defence* [online]. opil.ouplaw.org, duben 2011 [cit. prosinec 2015], odst. 24. Dostupné na < <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e401?rskey=DHKL80&result=1&prd=EPIL>>.

²¹⁴ OLSON, Peter M. The Lawfulness of Russian Use of Force in Crimea. *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 35.

²¹⁵ WISEHART: *The Crisis in Ukraine and the Prohibition of the Use of Force: A Legal Basis for Russia's Intervention?* [online].

Nebyl tak splněn požadavek okamžité nutnosti k zásahu neponechávající prostor k rozvaze.²¹⁶ Navíc, i kdyby podmínky pro nutnost ochrany svých občanů či pro sebeobranu dány byly, prostředky použité Ruskem opět hrubě přesahují tento tvrzený cíl (například ve srovnání s operací izraelských jednotek, které krátce a v omezeném počtu vnikly na území Ugandy čistě za účelem evakuace ohrožených občanů, kteří byli uneseni v letadle),²¹⁷ protože mají ofenzivní povahu.²¹⁸

Sebeurčení

Protože oficiálnímu začlenění Krymu do Ruské federace předcházelo vyhlášení samostatnosti Krymské autonomní republiky a Simferopolu, které bylo odůvodněno realizací práva na sebeurčení, naskytá se otázka, zda nelegálnost takového začlenění ukrajinského území do Ruské federace není vyloučena tím, že Autonomní republika Krym a město Simferopol představují v souladu s mezinárodním právem nově vzniknuvší samostatné státy, které využily svého práva dobrovolně se přičlenit k jinému státu.

Právo národů na sebeurčení obecně vyplývá z čl. 1 Charty OSN, z Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy či z mezinárodních lidskoprávních smluv.²¹⁹ Na druhou stranu se ale nedá dovodit, že by z práva národů na sebeurčení automaticky vyplývalo i právo těchto národů svévolně se odtrhnout od domovského státu.²²⁰ Ani stanovisko MSD o souladu jednostranného vyhlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem nemůže sloužit jako základ pro dovození možnosti secese, když se soud omezil pouze na konstatování, že takové vyhlášení nezávislosti není mezinárodním právem zakázáno.²²¹ V otázce je zejm. zákaz vměšování do vnitřních záležitostí státu (když separující se skupinu podporuje jiný stát), zákaz narušení územní suverenity státu a zákaz použití síly.

---

²¹⁶ Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.2283 ze dne 15. června 1981, odst. 148.

²¹⁷ FAIX: *Law of Armed Conflict...*, s. 88.

²¹⁸ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 25.

²¹⁹ Např. čl. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966.

²²⁰ KLABBERS, Jan. The Right to be Taken Seriously: Self-Determination in International Law. *Human Rights Quarterly*, 2006, roč. 42, č. 1, s. 197.

²²¹ Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, poradní posudek ze dne 22. července 2010, odst. 84.

Právem na tzv. nápravné odtržení²²² se zabýval Nejvyšší soud Kanady. Při otázce ohledně možnosti odtržení Quebecu aplikoval mezinárodní právo a dospěl k závěru, že právo na sebeurčení má být realizováno primárně interně v rámci domovského státu, při zachování jeho integrity. Externí realizace práva na sebeurčení v podobě jednostranného odtržení pak dle soudu může přicházet v úvahu až ve výjimečných případech, kdy taková vnitřní realizace práv není možná.²²³ Jedním z takových extrémních případů pak dle soudu je situace, kdy je daná skupina obyvatel vykořisťována či podmaňována, nebo je jí znemožněno smysluplně svá práva v daném státě vykonávat.²²⁴ Navíc, vedle těchto soudem dovozených substantivních předpokladů by měly být splněny také určité procesní podmínky. Skupina obyvatelstva usilující o odtržení by nejdříve měla využít všechny mírnější prostředky k prosazení realizace svých práv v rámci daného státu, včetně vyjednávání.²²⁵

Co se týče použití síly při secesi, teorie nepotvrzuje existenci práva na použití síly za účelem uplatnění práva na sebeurčení mimo kontext dekolonizace.²²⁶ I pomoc ze strany jiného státu, která přesahuje pouhou morální podporu při secesi, je v rozporu se zákazem intervence a použití síly.²²⁷ Z rozsudku ve věci *Nicaragua* vyplývá, že mezinárodní právo nepřipouští intervenci jiného státu za účelem podpory opozice v dotčeném státě.²²⁸ K tomuto závěru vydal soudce Schwebel disentující stanovisko, kde upřesňuje, že podle jeho názoru právo národů na sebeurčení je uznáváno, ale není obecně uznáváno právo těchto lidí na zahraniční pomoc v podobě intervence.²²⁹

Pokud je tedy vůbec možné realizovat právo na sebeurčení národů formou jednostranného odtržení od domovského státu, lze tak učinit jen za výjimečných okolností při vyčerpání mírnějších prostředků. Otázka legality použití síly odtrhující se skupinou obyvatel je

---

²²² Angl. *remedial secession* – národ realizuje své právo na sebeurčení odtržením od domovského státu – viz BÍLKOVÁ: *Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu*, s. 3.

²²³ Nejvyšší soud Kanady. Rozhodnutí č. 2 SCR 217 ze dne 20. srpna 1998, odst. 122 a 126. Dostupné na <<http://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do>>.

²²⁴ Tamtéž, odst. 133 – 134.

²²⁵ GRANT, Thomas D. *Armed Force in Aid of Secession. Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 75.

²²⁶ Tamtéž, s. 89.

²²⁷ Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy: „*Every State shall refrain from any action aimed at the partial or total disruption of the national unity and territorial integrity of any other State or country.*“

²²⁸ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, odst. 209.

²²⁹ MSD: případ *Nicaragua v. USA*, disentující stanovisko soudce Schwebela, str. 351, odst. 180.

potom sporná. Nicméně, co se týče vojenské pomoci z jiného státu při odtržení určitého území od domovského státu, dá se pravděpodobně uzavřít, že taková pomoc je pořád v rozporu se zákazem použití síly a povinností respektovat územní suverenitu ostatních států.

V případě Krymu ale nejsou ani výše dovozené podmínky pro secesi splněny. Před ruskou intervencí nebyly žádné zprávy o tom, že by docházelo k vážnému a systematickému potlačování práv obyvatel Krymu.²³⁰ Pouhá změna ukrajinské legislativy vedoucí ke zhoršení postavení ruského jazyka, která byla navíc nakonec stejně vetována prezidentem, nemůže zdaleka představovat takovou formu porušování práv obyvatel Krymu. Na druhou stranu je paradoxní, že ještě před propuknutím ukrajinské krize Rusko pozitivně hodnotilo zlepšení lidsko-právní situace na Ukrajině, včetně kroků v boji proti všem formám netolerance.²³¹ Navíc, obyvatelé Krymu požívali určité míry autonomie, vzhledem k tomu, že byli sdružení v Autonomní republice Krym s vlastním parlamentem. V neposlední řadě je také otázka, zda se obyvatelé Krymu dají považovat za „národ“ ve smyslu práva národů na sebeurčení.²³² Vedle těchto základních předpokladů dále nebyly splněny ani procedurální podmínky při dovolávání se práva na secesi, když bez pokusu o uplatnění práva na sebeurčení v mezích právního řádu Ukrajiny došlo k náhlé okupaci Krymu a poté hned k vyhlášení nezávislosti Krymské republiky a Sevastopolu.

Podmínky pro secesi, pokud ji mezinárodní právo vůbec umožňuje, tak nejsou v případě obyvatel Krymu splněny. Krymské referendum o vyhlášení nezávislosti je tak neplatné (a ze stejných důvodů jsou neplatná i referenda a vyhlášení nezávislosti v Donětsku a Luhansku) a proto i následná ruská anexe je protiprávní, protože Krym je stále součástí svrchovaného státu Ukrajiny.²³³ Pomoc při využití práva na sebeurčení národů ani nemůže být důvod vylučující protiprávnost ostatních ruských aktivit narušujících suverenitu a celistvost Ukrajiny, protože není možné, aby secese byla provedena za použití síly jiného státu. Už vůbec pak nemůže právo národů na sebeurčení omlouvat ruské aktivity na východě Ukrajiny.

2.2.1.4 Závěr k porušení mezinárodního práva

Z výše uvedené analýzy vyplývá, že existence protiprávního aktu přičitatelného Ruské federaci, jakožto první podmínka pro možnost uvalení sankcí, je naplněna. V daném případě byl především porušen zákaz vměšování se do záležitostí státu Ukrajina a vážně narušena suverenita

---

²³⁰ Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva. *Report of the Human Rights Situation in Ukraine* [online]. ohchr.org, 15. dubna 2014 [cit. 28. února 2016], odst. 89. Dostupné na <<http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/HRMMUReport15May2014.pdf>>.

²³¹ GRANT: *Armed Force in Aid of Secession*, s. 78 – 82.

²³² BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 45.

²³³ BÍLKOVÁ: *Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu*, s. 5.

tohoto státu. Došlo rovněž k porušení zákazu použití síly, dokonce došlo k aktu agrese a ozbrojeného útoku. Stav protiprávního chování Ruska navíc nadále trvá. Na území Ukrajiny tak probíhá ozbrojený konflikt,²³⁴ který je vzhledem k účasti Ruské federace fakticky mezistátní.²³⁵ Z toho tedy vyplývá, že Rusko nadále porušuje výše uvedené kogentní normy mezinárodního práva, které patří k těm nejvýznamnějším, přičemž závazky k jejich dodržení stále trvají. Ruská federace se ani nemůže relevantně dovolávat legality svých aktivit pro existenci pozvání, pro nutnost humanitární intervence, pro nutnost ochrany svých obyvatel ani pro podporu práva národů na sebeurčení.

Vedle trvajících povinností dodržovat výše uvedená porušená pravidla mezinárodního práva ale Ruské federaci vznikly i sekundární odpovědnostní povinnosti, a to především povinnost ukončit protiprávní jednání (jelikož Rusko stále okupuje Krym a účastní se bojů na východě Ukrajiny) a napravit jeho následky (formou restituce, kompenzace či satisfakce).²³⁶

V případě ukrajinské krize jsou mimochodem splněny podmínky i pro uplatnění speciálních donucovacích opatření s použitím síly. Protože bojovými aktivitami Ruské federace dochází k ozbrojenému útoku ve smyslu čl. 51 Charty OSN, má Ukrajina právo k použití síly v rámci a mezích sebeobrany.²³⁷ Navíc, vzhledem k tomu, že došlo k aktu agrese ve smyslu čl. 39 Charty OSN, je Radě bezpečnosti dána možnost přejít k donucení dokonce i s použitím síly (ale vzhledem k právu veta Ruské federace jako stálého člena Rady bezpečnosti je tato možnost jen teoretická).²³⁸

Z charakteru porušených norem ještě vyplývá další zjištění – **okruh subjektů oprávněných k protiopatření**. Protože došlo k porušení zákazu použití síly a zákazu vměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu, tedy pravidel s účinky *erga omnes*, které představují základ mezinárodního práva vůbec, bylo jednáním Ruské federace dotčeno celé mezinárodní společenství. Jak bylo uvedeno v teoretické části této práce, v takových případech je k použití represálií za účelem donucení Ruska k dodržení primárních povinností a splnění sekundárních odpovědnostních povinností oprávněn každý člen mezinárodního společenství, včetně

---

²³⁴ Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii. Případ č. IT-94-1-A (*Tadić*), rozhodnutí o návrhu na předběžné řízení o příslušnosti ze dne 2. srpna 1995, odst. 70.

²³⁵ ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 43.

²³⁶ Otázka, kde bude objektivně ještě možné uvedení v předchozí stav a kde naopak bude připadat v úvahu pouhá kompenzace či satisfakce představuje nutnost hlubší analýzy. Nicméně nic zatím ani nenasvědčuje tomu, že by Rusko svoje odpovědnostní povinnosti hodlalo splnit.

²³⁷ Tohoto práva se Ukrajina také dovolává a uplatňuje jej, viz Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7253 ze dne 28. srpna 2014.

²³⁸ BÍLKOVÁ: *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea*, s. 29.

mezinárodních organizací (za podmínek uvedených výše, terminologicky pak jde o sankce),²³⁹ tedy i Evropská unie.²⁴⁰ Kromě tohoto práva pak třetím zemím vznikla povinnost neuznat nelegální připojení Krymu k Ruské federaci, vzhledem k tomu, že došlo k porušení důležité povinnosti vyplývající z kogentní normy mezinárodního práva.²⁴¹

2.2.2 Upozornění a možnost smírného řešení

Předtím, než v reakci na mezinárodně protiprávní akt přičitatelný státu porušiteli oprávněný subjekt přistoupí k donucování ve formě sankcí, musí nejdříve porušitele vyzvat ke splnění porušeného závazku a vzniknuvších sekundárních povinností.

Evropská unie už od počátku ukrajinské krize vyslovovala své znepokojení a vyzývala ke zklidnění situace. Například Rada Evropské Unie už 3. března 2014 oficiálně odsoudila narušení suverenity Ukrajiny ze strany Ruské federace a její počínání označila za akty agrese, vyzvala ji ke stažení svých vojenských jednotek zpět do oblastí, kde se podle smluv o pobytu černomořské flotily mohou zdržovat, a vyzvala všechny strany k dialogu a pohrozila cílenými protiopatřeními v případě, že Rusko neučiní žádné kroky k deeskalaci krize.²⁴² Teprve poté Rada EU přijala rozhodnutí o protiopatřeních cílených proti osobám podílejícím se na destabilizaci Ukrajiny.²⁴³ Co se týče uvalení sankcí už přímo proti ruské federaci (výše zmíněná embarga, omezení zaměřená na ruský finanční sektor a další), ke kterým došlo rozhodnutím Rady EU ze dne 31. června 2014,²⁴⁴ také jim předcházelo oficiální varování a výzva adresovaná Ruské federaci.²⁴⁵ Co se týče dalšího zpřísnění sankcí na podzim roku 2014,²⁴⁶ opět jim předcházelo vysvětlení, na co reagují, a

---

²³⁹ Pokud bychom ale vycházeli z pojetí, že třetí státy či mezinárodní organizace se mohou jen dovolávat odpovědnosti, ale ne ji vynucovat represáliemi či sankcemi, test legality protiopatření uvalených jinými státy než Ukrajinou proti Rusku by byl nesplněn už v tomto bodě a tyto sankce by samy představovaly mezinárodněprávní delikt, v reakci na nějž naopak Rusko může legálně užít represálií.

²⁴⁰ Tématem této práce nebylo zkoumání souladu přijetí sankcí s evropským právem a jeho vnitřními pravidly. Nicméně i tato otázka je zajímavá vzhledem k tomu, že některé ruské sankcemi postižené společnosti zažalovaly Radu EU u Soudního dvora EU, viz např. rozhodnutí č. T-69/15 ze dne 16. července 2015.

²⁴¹ Komise OSN pro mezinárodní právo: *Draft Articles on Responsibility of States...*, čl. 41 odst. 2.

²⁴² Rada Evropské unie – Tisková kancelář. *Council Conclusions on Ukraine* [online]. consilium.europa.eu, 20. února 2014 [cit. 28 února 2016]. Dostupné na https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/141110.pdf.

²⁴³ Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/119/CFSP ze dne 5. března 2014, postihující především bývalé představitele Ukrajiny, včetně prezidenta Janukovyče, dále také rozhodnutí č. 2014/145/CFSP ze dne 17. března 2014, postihující už i vybrané ruské představitele.

²⁴⁴ Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/512/CFSP ze dne 31. července 2014.

²⁴⁵ Rada Evropské unie – Tisková kancelář. *Council Conclusions on Ukraine* [online]. consilium.europa.eu, 22. července 2014 [cit. 28 února 2016]. Zejm. odst. 4 a 5. Dostupné na http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/144090.pdf.

výzva Ruské federaci ke stažení svých jednotek z Ukrajiny a varování před dalšími sankčními opatřeními.²⁴⁷ Kromě toho byla oficiálně známá mnohá prohlášení konkrétních představitelů členských zemí o záměru uvalování sankcí ze strany EU.²⁴⁸

Ve všech těchto prohlášeních lze vidět i výzva Rusku ke smírnému řešení a také podmíněnost sankcí, tedy možnost jejich zmírnění či dokonce zrušení, když se Rusko přestane dopouštět svého mezinárodně-protiprávního jednání a začne činit kroky k nápravě.²⁴⁹

Z výše uvedeného lze tedy uzavřít, že EU jako donucující subjekt splnila při uvalování sankcí povinnost předchozí výzvy k dobrovolnému splnění, upozornění na možná protiopatření a nabídky vyjednávání.

2.2.3 Rozsah a přiměřenost

Když už dojde k uvalení sankcí, musí naplňovat požadavek proporcionality. Jak bylo uvedeno v teoretické části této práce, měřítkem je vedle následků vyvolaných porušením normy mezinárodního práva i samotný význam a charakter porušených práv – vzhledem k nim nesmí být použité prostředky nepřiměřené. Na druhou stranu ale musí být zase schopné k dosažení účelu – tedy donutit porušitele k zanechání protiprávního chování a k reparaci.

V případě jednání ruské federace vůči Ukrajině lze vidět porušení těch nejzákladnějších norem současného mezinárodního práva vůbec. Na druhou stranu mezinárodní společenství, které je těmito akty dotčeno, nesmí při svých donucovacích protiopatřeních porušit normy *ius cogens*. Donucující subjekty mají tedy v rukou na první pohled „slabší zbraně.“ Přitom ale bylo velmi žádoucí k efektivním donucovacím opatřením přistoupit minimálně s cílem odradit Rusko od případného dalšího zhoršení situace. Navíc, v případě ukrajinské krize je porušitelem po všech stránkách velmi silný stát.²⁵⁰ Tyto všechny faktory jsou rozhodné pro podobu a intenzitu sankcí EU.

---

²⁴⁶ Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/659/CFSP ze dne 8. září 2014.

²⁴⁷ Evropská rada. Dokument č. EUCO 163/14 ze dne 30. srpna 2014, zejm. odst. 8 a 12. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/144538.pdf>.

²⁴⁸ Viz například *Germany, Poland warn Russia EU sanctions could start from 17 March* [online]. euractiv.com, 13. března 2014 [cit. 22. února 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/germany-poland-warn-russia-eu-sanctions-could-start-from-17-march/>>.

²⁴⁹ Viz například *MEPs Brok, Folyga, Plenković: Russia must show commitment to the Minsk agreements* [online]. europarl.europa.eu, 3. září 2015 [cit. 22. února 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20151203IPR06034/Brok-Folyga-Plenkovic-Russia-must-show-commitment-to-the-Minsk-agreements>>.

²⁵⁰ K použití síly je oprávněna jen Ukrajina v rámci sebeobraně a případně státy, které Ukrajina požádá o pomoc v sebeobraně. Jenže na mezinárodní scéně hrají roli vedle pravidel mezinárodního práva i jiné faktory, mocensko-politické. Vzhledem k tomu že státem porušitelem je světová velmoc, jsou ostatní státy velmi zdrženlivé v silovém řešení.

Podle názoru autora této práce jsou sankce ze strany EU přiměřené a to zejména vzhledem k následkům ruských aktivit a povaze pravidel, která byla Ruskou federací porušena.²⁵¹ Dopady uvalených sankcí nemají na Rusko a jeho obyvatele zdaleka takový dopad, jako protiprávní jednání Ruské federace na Ukrajinu. Navíc, jak bylo popsáno výše v otázce předchozí výzvy, sankce EU nastupovaly postupně a zesilovaly se s tím, jak se krize na Ukrajině vyostřovala a jak ze strany Ruské federace nebyly vidět náznaky upuštění od protiprávního chování.²⁵² Navíc bylo ze strany EU veřejně prezentováno, že v případě dodržení tzv. Minských dohod, které měly vést ke stabilizaci situace a jejichž stranou bylo i Rusko, může dojít ke stažení sankcí.²⁵³ Vzhledem k tomu, že protiprávnost jednání Ruské federace doposud trvá, je odpovídající i prodlužování jejich účinků ze strany EU.²⁵⁴

Vedle toho, že zavádění a zpřísnování sankcí docházelo chronologicky postupně tak, jak se krize na Ukrajině zhoršovala (a jak například nedocházelo k plnění Minských dohod),²⁵⁵ je z hlediska přiměřenosti podstatný i fakt, že sankce nejsou zaměřeny primárně na ruskou populaci. Jak bylo uvedeno výše, tzv. chytrými sankcemi jsou postiženi především vybraní představitelé Ruska či separatistů, omezení přístupu na kapitálové trhy EU je zaměřeno na ruské finanční instituce, které jsou ve většinovém vlastnictví státu, a vývozní či dovozní omezení se týkají jen některých sektorů, zejm. zbraňového a energetického. Právě omezení přístupu k technologiím a službám využívaným pro průzkum a těžbu ropy či postih některých významných ruských energetických společností mohou mít dopady na ekonomiku Ruska a tedy na její obyvatele, vzhledem k vysokému podílu výtěžků z prodeje ropy na hrubém domácím produktu Ruska.²⁵⁶ Jde ale o dopady nepřímé a s účinkem, který ruskou ekonomiku zraňuje postupně, dlouhodoběji, bez způsobení jejího kolapsu.²⁵⁷ Navíc, uvedená protiopatření Rusku neznemožňují činit kroky k obnovení stavu do podoby před protiprávním aktem a dávají mu prostor k jednání s donucujícími subjekty.

---

²⁵¹ Ve smyslu úvah MSD ve věci *Gabčíkovo-Nagymaros Project*, odst. 85.

²⁵² MANTOVANI, RICKENBACHER: *Crimea Going East...*, s. 61.

²⁵³ *Remarks by President Donald Tusk after the first session of the European Council meeting* [online]. consilium.europa.eu, 19. března 2015 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/19-european-council-intermediate-remarks-tusk>>.

²⁵⁴ *Russia: EU prolongs economic sanctions by six months* [online]. consilium.europa.eu, 21. prosince 2015 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/21-russia-sanctions>>.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ *World Development Indicators: Contribution of natural resources to gross domestic product* [online]. wdi.worldbank.org [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://wdi.worldbank.org/table/3.15>>.

²⁵⁷ MANTOVANI, RICKENBACHER: *Crimea Going East...*, s. 62 – 63.

EU by měla konečně brát v úvahu i to, že při kolektivním donucování se násobí újma způsobovaná donucovanému subjektu. Vedle EU uplatňují sankce proti Rusku i některé jiné státy, navíc EU samotná sdružuje větší množství států, mezi nimiž a Ruskou federací dochází k obchodování ve velkém objemu.²⁵⁸ Nicméně kumulativní efekt takového donucování je v tomto případě potřebný, aby mělo donucení na Rusko alespoň nějaký efekt.²⁵⁹

Vedle otázky přiměřenosti se samozřejmě naskytá otázka, jak jsou sankce efektivní, tedy jak působí na další rozhodování Ruské federace, co se týče jejích aktivit na Ukrajině. Ruská ekonomika zaznamenala od roku 2014 významný pokles hrubého domácího produktu,²⁶⁰ ale je otázka, jednak do jaké míry je tato skutečnost způsobena sankcemi EU (a do jaké například globálním poklesem ceny ropy), a jednak zda to bude mít vliv na chování Ruska vůči Ukrajině.²⁶¹ Podle kritických postojů sankce efekt nemají, protože Rusko je na Ukrajině stále vojensky činné. Opačné názory ale uvádějí, že sankce efekt mají, protože demotivují Rusko k destabilizaci dalších částí Ukrajiny nebo dokonce jiných států a působí tak také preventivně.²⁶² Tato otázka, pokud se dá vůbec reálně zodpovědět, by nicméně zasloužila další výzkum.²⁶³

2.2.4 Soulad s *ius cogens*

Jak bylo uvedeno v teoretické části této práce, reakce na mezinárodněprávní delikt ve formě sankcí spočívá v porušení závazku plynoucího z mezinárodního práva donucujícímu subjektu. Nicméně při jejich uvalení nesmí dojít k porušení pravidel kogentní povahy, a to ani v případě, že reagují na porušení kogentních norem ze strany Ruska. Tedy na Ruské použití síly nelze reagovat dalším použitím síly nebo agresí. Použití síly jako formy donucení v širším slova smyslu by přípustné být mohlo v případě sebeobranu nebo kolektivního donucení v rámci OSN, ale pro sebeobranu ze strany EU nejsou splněny podmínky (EU není vystavena ozbrojenému útoku ani nepomáhá Ukrajině při sebeobraně, na druhou stranu Ukrajina jemu vystavená je a

---

²⁵⁸ Podrobněji viz například Evropský parlament. *Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict* [online]. europa.eu, srpen 2015 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <[http://www.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf)>.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 3.

²⁶⁰ ANDRIANOVA, Anna. *Russian GDP Plunges 4.6%* [online]. bloomberg.com, 10. srpna 2015 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-08-10/russian-economy-shrinks-4-6-as-oil-slump-risks-deeper-recession>>.

²⁶¹ Konkrétně k ekonomické situaci Ruska v souvislosti se sankcemi viz například DREYER, POPESCU: *Do sanctions against Russia work?*, s. 2.

²⁶² Tamtéž, s. 3 – 4.

²⁶³ K některým hlediskům, ke kterým lze při hodnocení efektivity sankcí přihlížet, viz například FRANCO, Chiara. *Coercive Diplomacy, Sanctions and International Law* [online]. iai.it, 25. března 2015 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://www.iai.it/sites/default/files/iai1505.pdf>>, s. 28 – 29.

institutu sebeobrany využívá) a není přijato rozhodnutí Rady bezpečnosti opravňující ke kolektivnímu ozbrojenému donucení.

Sankce uvalené ze strany EU na Rusko či na jednotlivce a společnosti mají povahu hospodářských sankcí či cestovních omezení na území EU a zmrazení finančních prostředků. Žádné z těchto opatření není v rozporu s kogentní normativitou mezinárodního práva.

2.3 Výsledek testu legality protiruských sankcí

Protiruské sankce ze strany EU splňují základní předpoklady a náležitosti vyžadované mezinárodním právem a představují tak legální výkon donucení ze strany oprávněného subjektu. Navíc, byť EU podmiňuje ukončení či zmírnění sankcí dodržáním Minských dohod, které ale například neřeší otázku případných reparačních povinností Ruské federace, platí, že dokud dochází k porušování primárních pravidel a nebudou naplněny vznikuvší odpovědnostní závazky Ruska, stále potrvá oprávnění EU k výkonu sankcí. Se způsobem jednání Ruské federace, z použitých prostředků a s charakterem mezinárodněprávních norem, které byly porušeny, souvisí i ohromné škody, které byly doposud v souvislosti s ukrajinskou krizí napáchány. Z pozice donucujících subjektů lze vidět, že hlavním cílem sankcí je hlavně cesace, tedy vůbec zastavení konfliktu a stažení ruských vojsk z východních částí Ukrajiny tak, aby mohla být obnovena územní integrita Ukrajiny. Naplnění reparačních povinností Ruska je potom až druhou, ale pro Ukrajinu také důležitou otázkou.²⁶⁴ Úplně nejasná je pak míra pravděpodobnosti, zda se Rusko vzdá anektovaného Krymu.

Ze zjištění, že sankce ze strany EU jsou legální, navíc vyplývá, že ruské kontrarepresálie uvalené proti EU naopak legální nejsou a představují další mezinárodněprávní delikt.

Za zmínku k otázce protiprávnosti chování Ruska stojí ještě skutečnost, že Ukrajina plánuje podat návrh na zahájení řízení u MSD, přičemž jurisdikce má být založená na základě Mezinárodní úmluvy o potlačování financování terorismu.²⁶⁵ Jde tedy o jurisdikci podle čl. 36 odst. 1 Statutu Mezinárodního soudního dvora, přičemž Ruská federace při přijímání této úmluvy nečinila výhradu vůči čl. 24 odst. 1 zakládajícím jurisdikci MSD pro spory týkající se aplikace nebo výkladu této úmluvy. Bude tedy zajímavé, pokud se tento soud návrhem bude zabývat věcně, jaká zjištění vysloví.

---

²⁶⁴ BARMORE, Cynthia, MILLER, Chris. *Dumping Debt and Seizure Assets – Ukrainian Countermeasures for Russian Aggression* [online]. stanfordlawreview.org, 1. prosince 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://www.stanfordlawreview.org/online/dumping-debt-and-seizure-assets>>.

²⁶⁵ Ukraine to lodge claim against Russia with International Court of Justice [online]. unian.info, 6. ledna 2016 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <<http://www.unian.info/politics/1229978-ukraine-to-lodge-claim-against-russia-with-international-court-of-justice.html>>.

Závěr

Mezinárodní právo je specifický právní systém, kde tvorba, aplikace ale i vynucování jeho pravidel je převážně v rukou jeho subjektů, proto je donucování postaveno na svépomocném charakteru. Donucování může mít mnoho forem, přičemž z praktického hlediska nejvýznamnější formou jsou retorze a represálie (resp. sankce ze strany mezinárodních organizací).

Retorze jakožto opatření faktické povahy má poměrně volné podmínky k využití. Naopak na represálie, jejichž charakteristickým znakem je porušení nějakého mezinárodněprávního závazku vůči státu porušiteli (případně mezinárodní organizaci), jehož protiprávnost je ale z titulu represálie vyloučena, mezinárodní právo klade množství požadavků. Především musí reagovat na mezinárodněprotiprávní delikt a mají směřovat k vynucení dodržení primární porušené povinnosti a splnění vzniknuvších odpovědnostních povinností. Musí jim dále předcházet marná výzva k dobrovolnému splnění těchto povinností. Když už pak k využití represálií dojde, nesmí být nepřiměřené vzhledem k následku způsobenému porušitelem a k charakteru jím porušené normy. Kromě toho nesmí represálie být dotčena žádná kogentní norma mezinárodního práva. V případě splnění všech těchto předpokladů je výkon represálií výkonem práva subjektu, který byl protiprávním aktem porušitele poškozen. Nicméně v případě, že došlo k porušení pravidel s účinky *erga omnes*, není to jen přímo poškozený subjekt, který může k této formě donucení přistoupit, oprávněno k donucení je totiž v takových případech celé mezinárodní společenství.

V případě sankcí uvalených ze strany Evropské unie na Ruskou federaci a vybrané jednotlivce lze uzavřít, že tato protioopatření splňují výše uvedené požadavky. Především je tu dáno mezinárodně-protiprávní chování Ruské federace, které je jí přičitatelné. Jednáním Ruska došlo především k vážnému narušení suverenity a územní integrity Ukrajiny, porušení zákazu použití síly, agresi a ozbrojenému útoku, dále k porušení několika partikulárních mezinárodních smluv. Lze také uvažovat o porušení lidských práv, humanitárního práva a porušení povinnosti k náležité opatrnosti. Vzhledem k tomu, že tedy došlo k porušení nejzákladnějších pravidel mezinárodního práva s účinky *erga omnes*, je k donucení oprávněna i EU jakožto člen mezinárodního společenství. Před uvalením sankcí EU opakovaně Ruskou federaci vyzývala ke stabilizaci situace na Ukrajině, ale bezvýsledně. Následně tak na Ruskou federaci uvalila postupně sankce, které nicméně splňují požadavek přiměřenosti a nejsou ani v rozporu s kogentními normami mezinárodního práva.

Dá se tedy uzavřít, že hypotéza této práce o tom, že se Rusko svými aktivitami na Ukrajině dopustilo porušení mezinárodního práva a byly splněny všechny další podmínky pro uvalení sankcí ze strany Evropské unie, byla potvrzena. Navíc se dá vysledovat, že ukrajinská krize poukázala na některé nedostatky, resp. slabiny institutu donucení, které souvisí se

specifickou povahou mezinárodního práva. Významným faktorem pro vynuovení norem mezinárodního práva, které je vzhledem k horizontalitě vztahů mezi jeho subjekty postaveno převážně na svépomocném charakteru, je vedle podmínek legality do značné míry také efektivita takového vynuovení. Dodržování norem mezinárodního práva a způsob jejich vynuovení je na vůli jeho subjektů, převážně států a za určitých podmínek i mezinárodních organizací. Jejich rozhodování je ale závislé na jejich vzájemných vztazích a mocenském uspořádání.

Ukrajinská krize tak pouze připomněla, že právě efektivita donucování je do určité míry předurčena ještě před přistoupením k sankcím a to tím, jak silný je stát porušitel. Ani dnes, na počátku roku 2016, po mnohaměsíční účinnosti sankcí, totiž nelze v situaci na Ukrajině vidět výraznější posun k lepšímu. Je tak otázka, zda je v silách ekonomických sankcí uvalených ze strany EU a některých mimoevropských států v současné podobě vynutit změnu chování bez nadsázky mocného státu, jakým je Ruská federace. Vzhledem k podmiňování stažení sankcí dodržováním Minských dohod bude patrně velkým úspěchem vůbec „pouhé“ stažení ruských vojsk z východních částí Ukrajiny a částečné obnovení její územní integrity. Zda lze současnými sankcemi docílit toho, aby došlo k úplnému obnovení předchozího stavu, tedy vzdání se anektovaného Krymu ze strany Ruské federace a splnění všech jejích reparačních povinností, je tak otázka, která už přesahuje rámec oboru mezinárodního práva a na kterou nyní pravděpodobně stejně nelze odpovědět.

Na druhou stranu ale platí, že sankce stále představují velmi významný institut v mezinárodním právu, který je v praxi velmi často využíván a pomineme-li specifickou ukrajinskou krizi, tak v mnoha případech poměrně efektivně. V poslední době do hry navíc zřetelněji vstupují i mezinárodní organizace, kdy kolektivními opatřeními se částečně smívá svépomocný charakter donucení. Vynuovení norem mezinárodního práva uplatňováním legálního neozbrojeného donucení tak dle názoru autora této práce přímo nevede, ale napomáhá k naplnění jeho poslání, tedy k mírové koexistenci států a jejich obyvatel a ke vzájemné spolupráci. Jak poznamenává V. David k donucování v obecné rovině, podstatné je, že „nikoliv tedy státní donucení, nýbrž možnost uplatnění státního donucení při porušení právních norem vytváří imanentní znak práva.“²⁶⁶ Tento závěr se dá podle názoru autora této práce vztáhnout i na systém donucení v mezinárodním právu.

---

²⁶⁶ DAVID: *Sankce v mezinárodním právu*, s. 35.

Seznam použité literatury

Monografie a sborníky

BÍLKOVÁ, Veronika. Ozbrojené represálie v současném mezinárodním právu. In ŠTURMA, Pavel (ed). *Právní následky mezinárodně protiprávního chování : pocta Čestmíru Čepelkovi k 80. narozeninám*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2007, s. 145 – 173.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 840 s.

CASSESE, Antonio. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 499 s.

CUJO, Eglantine. Invocation of Responsibility by International Organizations. In CRAWFORD, James (ed). *The Law of International Responsibility*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 969 – 984.

ČEPELKA, Čestmír. Náhrada škody způsobené chováním státu za okolností vylučujících protiprávnost tohoto chování. In ČEPELKA, JÍLEK, ŠTURMA. *Mezinárodní odpovědnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 9 – 110.

DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kauzistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. 448 s.

DAVID, Vladislav. *Sankce v mezinárodním právu*. 1. vydání. Brno: Universita J. E. Purkyně v Brně, 1976. 152 s.

FAIX, Martin. *Law of Armed Conflict and Use of Force (Part One). Securing International Peace and Security: International Law on the Use of Force*. Olomouc: Palacký University, 2013. 116 s.

HOLLÄNDER, Pavel. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 364 s.

MALANCZUK, Peter. *Modern Introduction to International Law*. 7. vydání. New York: Routledge, 1997. 449 s.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část a poměr ke jiným právním systémům*. 6. vydání. Brno: Doplněk; Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 499 s.

ONDŘEJ, Jan a kol. *Mezinárodní humanitární právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 560 s.

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006. 417 s.

SHAW, N. *International Law*. 6. vydání. New York: Cambridge University Press, 2008. 1542 s.

SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C.H. Beck, 2010. 264 s.

ŠTURMA, Pavel. Nesnesitelná lehkost sankcí? Zamyšlení nad aktuálním problémem z pohledu mezinárodního práva. In ŠPAČEK, Metod (ed). *Mezinárodní právo jako strážce světového pořádku: Vynutitelnost mezinárodního práva v 21. století*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre mezinárodné právo při SAV, 2014, s. 51 - 61.

VYVER, Johan D. van der. Sovereignty. In SHELTON, Dinah (ed). *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*. New York: Oxford University Press, 2013, s. 379 - 400.

Články z časopisů

BÍLKOVÁ, Veronika. Sankce OSN z pohledu mezinárodního práva. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 13 - 15.

BOTHE, Michael. The Current Status of Crimea: Russian Territory, Occupied Territory or What? *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 99 - 116.

BUREŠ, Jaroslav. Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 7 - 10.

CORTEN, Oliver. The Russian intervention in the Ukrainian crisis: was jus contra bellum 'confirmed rather than weakened'? *Journal on the Use of Force and International Law*, 2015, roč. 2, č. 1, s. 17 - 41.

DRULÁKOVÁ, Radka, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana, ZEMANOVÁ, Štěpánka. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, 2003, roč. 44, č. 1, s. 66 - 85.

FLOREA, Dumitrita, CHIRTOACA, Natalia. Sanctions in the International Public Law. *The USV Annals of Economic and Public Administration*, 2013, roč. 13, č. 1, s. 264 - 272.

GRANT, Thomas D. Armed Force in Aid of Secession. *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 69 - 98.

KLABBERS, Jan. The Right to be Taken Seriously: Self-Determination in International Law. *Human Rights Quarterly*, 2006, roč. 42, č. 1, s. 186 - 206.

KULESZA, Joanna. State Responsibility for Cyberattacks on International Peace and Security. *Polish Yearbook of International Law*, 2009, s. 139 - 152.

MANTOVANI, Mauro, RICKENBACHER, Daniel. Crimea Going East – A Clash of Great Power Strategies. *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 45 - 68.

MÖLDNER, Mirka. Responsibility of International Organisations. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2012, č. 16, s. 281 – 328.

OLSON, Peter M. The Lawfulness of Russian Use of Force in Crimea. *Military Law and the Law of War Review*, 2014, roč. 53, č. 1, s. 17 – 44.

ONDŘEJ, Jan. Sankční (donucovací) opatření s použitím síly v mezinárodní politice. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 4 – 6.

TESAŘ, Filip. Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 11 - 12.

VÄRK, René. State Responsibility for Private Armed Groups in the Context of Terrorism. *Juridica International*, 2006, roč. 11, s. 184 - 193.

ZBOŘIL, Zdeněk. Sankce a (non)proliferace. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 3.

Internetové zdroje

Address by President of the Russian Federation [online]. en.kremlin.ru, 18. března 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>>.

AKEHURST, Michael. *Reprisals by Third States* [online]. heinonline.org [cit. 28. prosince 2015].

Dostupné na

<<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/byrint44&div=4&id=&page=>>>.

ANDRIANOVA, Anna. *Russian GDP Plunges 4.6%* [online]. bloomberg.com, 10. srpna 2015 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-08-10/russian-economy-shrinks-4-6-as-oil-slump-risks-deeper-recession>>.

BARMORE, Cynthia, MILLER, Chris. *Dumping Debt and Seizing Assets – Ukrainian Countermeasures for Russian Aggression* [online]. stanfordlawreview.org, 1. prosince 2014 [cit. 24. února 2016].

Dostupné na <<http://www.stanfordlawreview.org/online/dumping-debt-and-seizing-assets>>.

BÍLKOVÁ, Veronika. *Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu* [online]. csmp-csil.org, 2014 [cit. 20. září 2014]. Dostupné na <<http://www.csmp-csil.org/news/prave-vysel-bulletin-csmp-c-1-2014-a-working-paper-na-tema/>>.

BÍLKOVÁ, Veronika. *The Use of Force by the Russian Federation in Crimea* [online]. papers.ssrn.com, 2014 [cit. 20. prosince 2015]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2601998>.

Člověk v tísní. *Přehled politických událostí na Ukrajině - listopad a prosinec 2013* [online]. clovekvtsni.cz, 10. ledna 2014 [cit. 27. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/prehled-politickyh-udalosti-na-ukrajine-listopad-a-prosinec-2013>>.

Direct Line with Vladimir Putin [online]. en.kremlin.ru, 17 dubna 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20796>>.

DREYER, Lana, POPESCU, Nicu. *Do sanctions against Russia work?* [online]. iss.europa.eu, prosinec 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_35_Russia_sanctions.pdf>.

ECHR to proceed with another Ukrainian complaint against Russia [online]. rapsinews.com, 2. října 2015 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <http://rapsinews.com/judicial_news/20151002/274656680.html>.

Encyclopaedia Britannica. *Helsinki Accords* [online]. britannica.com [cit. 26. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/event/Helsinki-Accords>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Annexation* [online]. opil.ouplaw.org, únor 2013 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1376?rskkey=eGLZQ9&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Coercion* [online]. opil.ouplaw.org, prosinec 2006 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1749?rskkey=yWHttB&result=1&prd=EPIL>>

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Collective Security* [online]. opil.ouplaw.org, červenec 2013 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na

<<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e270?rskkey=AlkN5A&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *De Facto Organs of a State* [online]. opil.ouplaw.org, listopad 2010 [cit. únor 2016], odst. 1. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1394?rskkey=67101t&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Humanitarian Intervention* [online]. opil.ouplaw.org, duben 2011 [cit. květen 2016], odst. 3. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e306?rskkey=P1tKyv&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *International Organisations or Institutions, Responsibility and Liability* [online]. opil.ouplaw.org, květen 2011 [cit. leden 2016]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e509?rskkey=ZGecUO&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Intervention by Invitation* [online]. opil.ouplaw.org, leden 2010 [cit. leden 2016]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1702?rskkey=xzYUSm&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Prohibition of Intervention* [online]. opil.ouplaw.org, duben 2006 [cit. listopad 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1434?rskkey=mSsEGI&result=7&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Retorsion* [online]. opil.ouplaw.org, březen 2011 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e983?rskkey=ON4QQ2&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Sanctions* [online]. opil.ouplaw.org, srpen 2013 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e984?rskkey=9Joj4F&result=1&prd=EPIL>>.

Encyklopedie mezinárodního práva Maxe Plancka. *Self-Defence* [online]. opil.ouplaw.org, duben 2011 [cit. prosinec 2015]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e401?rsk=DKHL80&result=1&prd=EPIL>>.

EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine [online]. consilium.europa.eu [cit. 26. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/>>.

EU sanctions against Russia over Ukraine crisis [online]. europa.eu [cit. 26. ledna 2016]. Dostupné na <http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu_sanctions/index_en.htm>.

Evropská komise. *European Union - Restrictive measures (sanctions) in force* [online]. eeas.europa.eu. Dostupné na <http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf>.

Evropský parlament. *Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict* [online]. europarl.europa.eu, srpen 2015 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf)>.

FOX, Gregory H. *Ukraine Insta-Symposium: Intervention in the Ukraine by Invitation* [online]. opiniojuris.org, 10. března 2014 [cit. 12. září 2015]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/03/10/ukraine-insta-symposium-intervention-ukraine-invitation/>>.

FRANCO, Chiara. *Coercive Diplomacy, Sanctions and International Law* [online]. iai.it, 25. března 2015 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://www.iai.it/sites/default/files/iai1505.pdf>, s. 28 – 29>.

Germany, Poland warn Russia EU sanctions could start from 17 March [online]. euractiv.com, 13. března 2014 [cit. 22. února 2016]. Dostupné na <<http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/germany-poland-warn-russia-eu-sanctions-could-start-from-17-march/>>.

International Commission on Intervention and State Sovereignty. *The Responsibility to Protect* [online]. responsibilitytoprotect.org, prosinec 2001 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <<http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>>.

Komise OSN pro mezinárodní právo. *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries* [online]. legal.un.org, 2001 [cit. listopad 2015]. Dostupné na <http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf>.

Lavrov: Russia not giving orders to Crimean self-defense forces [online]. tass.ru, 5. března 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/world/722174>>.

MEPs Brok, Fotyga, Plenković: Russia must show commitment to the Minsk agreements [online]. europarl.europa.eu, 3. září 2015 [cit. 22. února 2016]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20151203IPR06034/Brok-Fotyga-Plenković-Russia-must-show-commitment-to-the-Minsk-agreements>>.

Ministerstvo zahraničních věcí Ukrajiny. *Statement of the MFA of Ukraine on intervention by Russia in the internal affairs of Ukraine* [online]. mfa.gov.ua, 8. dubna 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://mfa.gov.ua/en/press-center/news/21311-зajava-мзс-сбодо-втручання-рф-у-внутрішні-справи-україни>>.

MORGAN, Martin. *Russian TV lauds 'volunteers' fighting in Ukraine* [online]. bbc.com, 5. září 2014 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-europe-29078465>>.

NATO - Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě. *NATO Releases Imagery: Raises Questions on Russia's Role in Providing Tanks to Ukraine* [online]. shape.nato.int, 14. června 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://shape.nato.int/statement-on-russian-main-battle-tanks>>.

OBSE. *Resolution on the Continuation of Clear, Gross and Uncorrected Violations of OSCE Commitments and International Norms by the Russian Federation* [online]. oscepa.org [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.oscepa.org/meetings/annual-sessions/2015-annual-session-helsinki/2015-helsinki-final-declaration/2282-07>>.

OROSCHAKOFF, Kalina. *Russia-Turkey energy relationship at risk* [online]. politico.eu, 24. listopadu 2015 [cit. 29. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.politico.eu/article/downed-warplane-threatens-russia-turkey-energy-relationship>>.

OSCE team say Crimea roadblock gunmen threatened to shoot at them [online]. reuters.com, 12. března 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-osce-idUSBREA2B1C120140312>>.

Putin signs laws on reunification of Republic of Crimea and Sevastopol with Russia [online]. tass.ru, 18. března 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/russia/724785>>.

Putin: There are no Russian instructors, special units, troops in Ukraine [online]. tass.ru, 30. dubna 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/world/730003>>.

- Rada Evropské unie – Tisková kancelář. *Council Conclusions on Ukraine* [online]. consilium.europa.eu, 20. února 2014 [cit. 28 února 2016]. Dostupné na <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/141110.pdf>.
- Rada Evropské unie – Tisková kancelář. *Council Conclusions on Ukraine* [online]. consilium.europa.eu, 22. července 2014 [cit. 28 února 2016]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/144090.pdf>.
- Rada Evropské unie – Tisková kancelář. *EU restrictive measures* [online]. consilium.europa.eu, 29. dubna 2014 [cit. 14. ledna 2016]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/135804.pdf>.
- Remarks by President Donald Tusk after the first session of the European Council meeting* [online]. consilium.europa.eu, 19. března 2015 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/19-european-council-intermediate-remarks-tusk>>.
- Russia: EU prolongs economic sanctions by six months* [online]. consilium.europa.eu, 21. prosince 2015 [cit. 23. února 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/12/21-russia-sanctions>>.
- Russia's Putin lashes Turkey, says Russian forces were in Ukraine* [online]. uk.reuters.com, 17. prosince 2015 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://uk.reuters.com/article/uk-russia-putin-idUKKBN0U01KP20151217>>.
- Russia Imposes More Sanctions In Retaliation*. news.sky.com, 6. srpna 2016 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://news.sky.com/story/1314216/russia-imposes-more-sanctions-in-retaliation>>.
- Russia terminates Black Sea Fleet agreements with Ukraine* [online]. tass.ru, 2. dubna 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://tass.ru/en/russia/726213>>.
- SARI, Aurel. *Ukraine Insta-Symposium: When does the Breach of a Status of Forces Agreement amount to an Act of Aggression? The Case of Ukraine and the Black Sea Fleet SOFA* [online]. opiniojuris.org, 6. března 2014 [cit. 8. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2014/03/06/ukraine-insta-symposium-breach-status-forces-agreement-amount-act-aggression-case-ukraine-black-sea-fleet-sofa/>>.
- SOMIN, Ilya. *The dubious Crimean referendum on annexation by Russia* [online]. washingtonpost.com, 17. března 2014 [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné na

<<https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2014/03/17/the-dubious-crimean-referendum-on-annexation-by-russia/>>.

SUTYAGIN, Igor. *Russian Forces in Ukraine* [online]. rusi.org, březen 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.webcitation.org/6Y4ei6Ide>>.

U.S. Department of State. *Evidence of Russian Support for Destabilization of Ukraine* [online]. state.gov, 13. dubna [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/04/224762.htm>>.

Ukraine crisis: Russia to recognise rebel vote in Donetsk and Luhansk [online]. bbc.com, 28. října 2014 [cit. 24. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-europe-29799614>>.

Ukraine to lodge claim against Russia with International Court of Justice [online]. unian.info, 6. ledna 2016 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <<http://www.unian.info/politics/1229978-ukraine-to-lodge-claim-against-russia-with-international-court-of-justice.html>>.

Ukrajinské velvyslanectví v Japonsku. *On Violations of Ukraine's Laws in Force and of Ukrainian-Russian Agreements by Military Units of the Black Sea Fleet of the Russian Federation in the Territory of Ukraine* [online]. mfa.gov.ua, 3. března 2014 [cit. 4. února 2016]. Dostupné na <<http://mfa.gov.ua/en/news-feeds/foreign-offices-news/18622-sbhodo-porusbeny-chinnogo-zakonodavstva-ukrajini-ta-ukrajinsyko-rosijsykih-ugod-vijsykovimi-formuvannyami-chf-rf-na-teritoriji-ukrajini>>.

Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva. *Report of the Human Rights Situation in Ukraine* [online]. ohchr.org, 15. dubna 2014 [cit. 28. února 2016]. Dostupné na <<http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/HRMMUReport15May2014.pdf>>.

Vladimir Putin answered journalists' questions on the situation in Ukraine [online]. en.kremlin.ru, 4. března 2014 [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20366>>.

WALLENSTEEN, Peter, GRUSELL, Helena. *Targeting the Right Targets? The UN Use of Individual Sanctions* [online]. pcr.uu.se, 2012 [cit. srpen 2015]. Dostupné na <http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/66/66896_105-gg182-wallenstein.pdf>.

WISEHART, Daniel. *The Crisis in Ukraine and the Prohibition of the Use of Force: A Legal Basis for Russia's Intervention?* [online]. ejiltalk.org, 4. března 2014 [cit. 26. února 2016]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/the-crisis-in-ukraine-and-the-prohibition-of-the-use-of-force-a-legal-basis-for-russias-intervention>>.

WOOD, Michael. *THE PRINCIPLE OF NON-INTERVENTION IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW: NON-INTERFERENCE IN A STATE'S INTERNAL AFFAIRS USED TO BE A RULE OF INTERNATIONAL LAW: IS IT STILL?* [online].

chathamhouse.org, 2007 [cit. 30. ledna 2016]. Dostupné na <<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Law/il280207.pdf>>.

World Development Indicators: Contribution of natural resources to gross domestic product [online].

wdi.worldbank.org [cit. 24. února 2016]. Dostupné na <<http://wdi.worldbank.org/table/3.15>>.

Právní předpisy a jiné právní dokumenty

Evropská rada. Dokument č. EUCO 163/14 ze dne 30. srpna 2014, zejm. odst. 8 a 12. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/144538.pdf>.

Charta Spojených národů ze dne 26. června 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb., ve znění předpisů č. 127/1965 Sb. a č. 36/1999 Sb.

Kancelář Vysokého komisaře OSN pro lidská práva. *Report on the human rights situation in Ukraine - 16 May to 15 August 2015*. Ženeva: 2015.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, *Usnesení ke Krymu*, 25. března 2014.

Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.2283 ze dne 15. června 1981.

Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7124 ze dne 1. března 2014.

Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7125 ze dne 3. března 2014.

Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7253 ze dne 28. srpna 2014.

Rada bezpečnosti OSN. Dokument č. S/PV.7287 ze dne 24. října 2014.

Rada bezpečnosti OSN. Návrh rezoluce č. S/2014/189 ze dne 15. března 2014.

Rada bezpečnosti OSN. Rezoluce č. S/RES/1265 (1999) ze dne 17. září 1999.

Rada bezpečnosti OSN. Rezoluce č. S/RES/2202 (2015) ze dne 17. února 2015.

Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/119/CFSP ze dne 5. března 2014,

Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/145/CFSP ze dne 17. března 2014.

Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/512/CFSP ze dne 31. července 2014.

Rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2014/659/CFSP ze dne 8. září 2014.

Smlouva o fungování Evropské unie, ve znění vyhlášeném v Úředním věstníku Evropské unie ze dne 26. 10. 2012, č. C 326/47.

Valné shromáždění OSN. Declaration on the Inadmissibility of Intervention and Interference in the Internal Affairs of States, dokument č. A/RES/36/103 ze dne 9. prosince 1981.

Valné shromáždění OSN. Rezoluce č. 3314 (1974) ze dne 14. prosince 1974.

Valné shromáždění OSN. Dokument č. A/68/L.39 ze dne 29. ledna 2014.

Valné shromáždění OSN. Rezoluce č. A/RES/25/2625 ze dne 24 října 1970.

Valné shromáždění OSN. Rezoluce č. A/RES/37/10 ze dne 15. listopadu 1982.

Rozhodnutí soudů a jiných tribunálů

Generální tajemník OSN. Arbitráž ve věci *Case concerning the difference between New Zealand and France concerning the interpretation or application of two agreements, concluded on 9 July 1986 between the two States and which related to the problems arising from the Rainbow Warrior Affair*, rozhodnutí ze dne 30. dubna 1990.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo*, rozhodnutí ze dne 19. prosince 2005.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Difference Relating to Immunity from Legal Process of a Special Rapporteur of the Commission on Human Rights*, poradní posudek ze dne 29. dubna 1999.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning the Gabčíkovo-Nagymaros Project*, rozhodnutí ze dne 25. září 1997.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt*, poradní posudek ze dne 20. prosince 1980.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, poradní posudek ze dne 8. července 1996.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua*, rozhodnutí ze dne 27. června 1986.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, poradní posudek ze dne 11. dubna 1949.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran*, rozhodnutí ze dne 24. května 1980.

Mezinárodní soudní dvůr. Případ *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, poradní posudek ze dne 22. července 2010.

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii. Případ č. IT-94-1-A (*Tadić*), rozhodnutí o návrhu na předběžné řízení o příslušnosti ze dne 2. srpna 1995.

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii. Případ č. IT-94-1-A (*Tadić*), rozhodnutí ze dne 15. července 1999.

Nejvyšší soud Kanady. Rozhodnutí č. 2 SCR 217 ze dne 20. srpna 1998. Dostupné na <http://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do>.

Soudní dvůr EU. Rozhodnutí č. T-69/15 ze dne 16. července 2015

Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti. Případ *Case Concerning the Factory at Chorzów*, rozhodnutí o jurisdikci ze dne 26. července 1927.

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je odpovědět na otázku, jakou funkci má donucení v systému mezinárodního práva a jaké požadavky jsou na něj mezinárodním právem kladeny, a dále na otázku, zda tyto požadavky byly splněny v případě sankcí uvalených ze strany Evropské unie na Ruskou federaci v souvislosti s jejími činnostmi na Krymu a na východě Ukrajiny od roku 2014.

Práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly, z nichž první je převážně teoretická a druhá je pojata jako případová studie. V rámci první kapitoly se tato práce bude zabývat pojmem donucení, jeho charakteristikou a stručnou klasifikací a tím nastíní jeho funkci v horizontálních vztazích. V další kapitole se práce bude zabývat už konkrétně legalitou sankcí uvalených proti Ruské federaci. V této části kapitoly bude nejdříve stručně popsán faktický průběh předmětných událostí. V další části této kapitoly pak bude zkoumáno, zda sankce uplatněné vůči Ruské federaci splňují legální požadavky. Jádrem této části bude podkapitola zabývající se existencí protiprávního aktu. V dalších podkapitolách pak bude zkoumáno splnění ostatních předpokladů pro legální výkon donucení formou sankcí.

Práce byla vypracována v souladu se Směrnicí děkanky č. 2/2010, kterou se stanoví náležitosti kvalifikačních prací na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Abstract

The aim of this master's thesis is to deal with the question of the function of coercion in international law and of the requirements demanded by international law. Then, the thesis will answer the question whether these requirements were fulfilled in the case of countermeasures maintained by European Union against Russian Federation for its activities in Crimea and Eastern Ukraine since 2014.

The thesis is divided into two main chapters, the first one is theoretical, the second one is composed as a case study. In the first chapter, this thesis will deal with the conception of coercion, its characteristics and brief classification, so the function of coercion in horizontal relationship in international law will be outlined. In the second chapter, the question of the legality of the sanctions against Russian Federation will be addressed. Firstly, the facts will be described at first. Then, the test of legality will be addressed. The core of this part will be the issue of internationally wrongful act on the side of Russian Federation. In following parts of the second chapter, the fulfillment of additional requirements of sanctions will be questioned.

This master thesis was written in compliance with The Regulation of the Dean of the Faculty No. 2/2010, establishing the terms of diploma thesis at Law Faculty, Palacký University in Olomouc.

Klíčová slova; key words

Donucení v mezinárodním právu

Coercion in international law

Sankce

Sanctions

Represálie

Reprisals

Protiopatření

Countermeasures

Retorze

Retorsions

Sebeobrana

Self-defence

Mezinárodně-právní odpovědnost

International responsibility

Ukrajinská krize

Ukraine crisis

Použití síly

Use of force

Ozbrojený útok

Armed attack

Agrese

Agression